

Ανάπτυξη δέσμης δεικτών – για τη συνεκπαίδευση στην Ευρώπη

Ανάπτυξη δέσμης δεικτών

– για τη συνεκπαίδευση στην Ευρώπη

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή

Η έκθεση διαμορφώθηκε στο πλαίσιο ενός προγράμματος, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Δια Βίου Εκπαίδευσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αριθμός προγράμματος 135749-LLP-1-2007-1-DK-COMENIUS-CAM). Οι συγγραφείς της έκθεσης φέρουν απόλυτη ευθύνη για το περιεχόμενό της. Ο Οπτικοακουστικός και Πολιτισμικός Διοικητικός Φορέας δε φέρει καμία ευθύνη για την όποια χρήση των στοιχείων τα οποία περιέχονται σε αυτήν.

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Η παραγωγή αυτού του κειμένου υποστηρίχθηκε από τη Γενική Διεύθυνση για την Εκπαίδευση, Κατάρτιση, Πολιτισμό και Πολυγλωσσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.html

Η έκθεση συντάχθηκε από τους Μαίρη Κυριαζοπούλου και Harald Weber, υπεύθυνους του Προγράμματος, με βάση τη συλλογή δεδομένων από τους Εθνικούς Αντιπροσώπους του Φορέα, τους Εθνικούς Συντονιστές και τους εθνικούς εμπειρογνώμονες των κρατών στον τομέα των δεικτών. Για πληροφορίες σχετικές με την επικοινωνία παρακαλούμε να ανατρέξετε στη λίστα με τους συντελεστές, στο τέλος του κειμένου.

Η χρήση αποσπασμάτων του κειμένου επιτρέπεται μια την προϋπόθεση να γίνεται σαφής αναφορά στην αρχική πηγή. Η παρούσα έκθεση θα πρέπει να αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως εξής: Kyriazoroulou, M. and Weber, H. (επιμ.) 2009. *Ανάπτυξη ενός συνόλου δεικτών – για τη συνεκπαίδευση στην Ευρώπη*, Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education.

Η έκθεση είναι διαθέσιμη σε ηλεκτρονική μορφή, η οποία επιδέχεται επεξεργασίας και σε 21 γλώσσες, με στόχο την παροχή καλύτερης πρόσβασης στις πληροφορίες. Οι ηλεκτρονικές εκδόσεις της έκθεσης είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Φορέα: <http://www.european-agency.org/publications/ereports>

Εξώφυλλο: Virginie Mahieu, μαθήτρια στο σχολείο EESSCF, Verviers, Belgium

ISBN: 978-87-92387-79-0 (Ηλεκτρονική μορφή)

ISBN: 978-87-92387-59-2 (Εντυπη μορφή)

2009

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή

Secretariat

Østre Stationsvej 33

DK-5000 Odense C Denmark

Tel: +45 64 41 00 20

secretariat@european-agency.org

Brussels Office

3 Avenue Palmerston

BE-1000 Brussels Belgium

Tel: +32 2 280 33 59

brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ.....	9
4. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ	11
5. ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.....	13
5.1 Ενσωμάτωση.....	13
5.2 Δείκτες πολιτικής	15
6. ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	19
7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	22
7.1 Περιοχές	25
7.2 Απαιτήσεις.....	27
7.3 Δείκτες	28
8. ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	37
9. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΒΗΜΑΤΑ	39
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	44
ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΡΩΝ	46
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ	47

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η έκθεση παρουσιάζει τα κύρια ευρήματα ενός προγράμματος, το οποίο διεξήχθη από τον Ευρωπαϊκό Φορέα για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή, μετά από αίτημα των εθνικών αντιπροσώπων, με θέμα την «Ανάπτυξη ενός συνόλου δεικτών – για τη συνεκπαίδευση¹ στην Ευρώπη». Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα *Δια Βίου Εκπαίδευση* της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που τελεί υπό τη Γενική Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό.

Οι εκπρόσωποι των υπουργείων παιδείας που συμμετέχουν στο έργο του Φορέα εξέφρασαν το ενδιαφέρον τους για την ανάπτυξη ενός συνόλου δεικτών στο πεδίο της συνεκπαίδευσης, ώστε να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο για τον έλεγχο των εξελίξεων σε κάθε χώρα, σε επίπεδο πολιτικής και πρακτικής εφαρμογής. Επιπλέον, μία δέσμη δεικτών θα παρέχει και ένα εργαλείο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για τη συλλογή δεδομένων από τον Φορέα σε σχέση με τις διάφορες εξελίξεις σε κάθε χώρα.

Συνολικά 23 χώρες – Αυστρία, Βέλγιο (Φλαμανδική και Γαλλική Κοινότητα), Γαλλία, Δανία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Ελβετία, Ελλάδα, Εσθονία, Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία και Σκωτία), Ιρλανδία, Ισλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Νορβηγία, Ολλανδία, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Ουγγαρία, Πορτογαλία και Σουηδία – συμμετείχαν στις δραστηριότητες του προγράμματος με ορισμό 32 εθνικών εμπειρογνομώνων για το πρόγραμμα. Πληροφορίες για την επικοινωνία με τους συντελεστές είναι διαθέσιμες στο τέλος της παρούσας έκθεσης (βλ. σελ. 47). Η συμβολή τους, μαζί με αυτή των Εθνικών Αντιπροσώπων Εθνικών Συντονιστών ήταν πολύτιμη. Η συνεισφορά όλων εξασφάλισε την επιτυχία του προγράμματος του Φορέα.

Στην έκθεση αυτή παρουσιάζονται το πλαίσιο και το σκεπτικό, οι σκοποί και οι στόχοι, αλλά παράλληλα και η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε καθώς και μια αρχική δέσμη δεικτών σε τρεις

¹ Στην παρούσα έκθεση η έννοια της συνεκπαίδευσης χρησιμοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να εναρμονίζεται με τη Διακήρυξη της Σαλαμάνκα (1994) και το Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2006). Η συνεκπαίδευση αποτελεί στόχο προς τον οποίο εργάζονται όλες οι χώρες. Αποτελεί, δε, μια συνεχή διαδικασία – και όχι ένα τελικό αποτέλεσμα – και οι πολιτικές και πρακτικές των χωρών βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια αυτής της αναπτυξιακής διαδικασίας.

περιοχές (νομοθεσία, συμμετοχή, χρηματοδότηση) της συνεκπαίδευσης. Προγραμματίζεται περαιτέρω έργο σε σχέση με την αρχική δέσμη δεικτών, ώστε να γίνουν λειτουργικοί και να αναπτυχθούν συγκεκριμένοι δείκτες, οι οποίοι θα επιτρέπουν τον έλεγχο σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Περισσότερες πληροφορίες για τις δράσεις του προγράμματος είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο του Φορέα: www.european-agency.org/agency-projects/indicators-for-inclusive-education

Cor Meijer

Διευθυντής

Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδικής Αγωγή

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρόθεση αυτής της έκθεσης είναι να παρουσιάσει τα κύρια ευρήματα, το πλαίσιο και το σκεπτικό, τους σκοπούς και τους στόχους καθώς και τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στο πρόγραμμα του Φορέα, με θέμα την «Ανάπτυξη ενός συνόλου δεικτών – για τη συνεκπαίδευση στην Ευρώπη».

Σκοπός του προγράμματος, όπως συμφώνησαν οι εκπρόσωποι των χωρών – μελών του Φορέα, ήταν η ανάπτυξη μιας μεθοδολογίας που θα οδηγούσε σε ένα σύνολο δεικτών σε εθνικό επίπεδο, εφαρμόσιμων και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με σαφή εστίαση στις συνθήκες πολιτικής που μπορούν να υποστηρίξουν ή να εμποδίσουν την ανάπτυξη της συνεκπαίδευσης στο πλαίσιο του σχολείου. Πολλοί Ευρωπαϊκοί και διεθνείς θεσμοί έχουν αναλάβει το έργο της ανάπτυξης δεικτών σε συγκεκριμένες περιοχές πολιτικής. Το πρόγραμμα βασίστηκε σε αυτές τις εμπειρίες ώστε να αναπτύξει δείκτες στο πεδίο της συνεκπαίδευσης. Κατά συνέπεια το πρόγραμμα καταλήγει σε δύο βασικά αποτελέσματα: πρώτον, την ανάπτυξη και εφαρμογή μιας από τη βάση προς την κορυφή προσέγγισης για τον προσδιορισμό σχετικών δεικτών, που θα βασίζονται στην ομοφωνία των εκπροσώπων των χωρών – μελών του Φορέα. Δεύτερον, μία αρχική δέσμη δεικτών σε αυτό το πεδίο, με προτάσεις για το πώς να γίνουν μετρήσιμοι (π.χ. κατάλληλοι για τον έλεγχο).

Συνολικά 23 χώρες όρισαν 32 ειδικούς που συμμετείχαν στο έργο του προγράμματος. Με την εξειδίκευση και τις ικανότητές τους συνέβαλαν με πολύτιμες απόψεις στις σκέψεις και τις συζητήσεις κατά τη διάρκεια των συναντήσεων και των ομάδων εργασίας, αλλά και στην ανάπτυξη της μεθοδολογίας και των βασικών αποτελεσμάτων. Χωρίς τη συμβολή τους δε θα ήταν δυνατή η πραγματοποίηση του προγράμματος.

Η έκθεση είναι οργανωμένη ως εξής: μετά τον πρόλογο στο πρώτο κεφάλαιο και την παρούσα εισαγωγή (δεύτερο κεφάλαιο), το τρίτο κεφάλαιο περιλαμβάνει μια σύνοψη του πλαισίου και του σκεπτικού που συνέβαλαν στο σκοπό του προγράμματος και ακολουθείται από το τέταρτο κεφάλαιο στο οποίο παρουσιάζονται οι σκοποί και οι στόχοι του. Το πέμπτο κεφάλαιο αναλύει τις κύριες έννοιες και τους ορισμούς που χρησιμοποιήθηκαν, ενώ το έκτο κεφάλαιο δίνει παραδείγματα άλλων δεικτών, που αναπτύχθηκαν σε ευρωπαϊκό και

διεθνές επίπεδο, στο πεδίο της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Το πλαίσιο και η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στην ανάπτυξη των δεικτών για τις συνθήκες της συνεκπαίδευσης εξηγούνται στο έβδομο κεφάλαιο, όπου συμπεριλαμβάνεται μία ομάδα δεικτών σε τρεις βασικές περιοχές της συνεκπαίδευσης: τη νομοθεσία, τη συμμετοχή και τη χρηματοδότηση. Το όγδοο κεφάλαιο προσφέρει πληροφορίες για το πώς η προσέγγιση που υιοθετήθηκε στο πρόγραμμα συνάδει με το προηγούμενο αλλά και το μελλοντικό έργο του Φορέα σε σχέση με θεματικά προγράμματα και τα αποτελέσματά τους. Το τελευταίο κεφάλαιο ασχολείται με τα μελλοντικά βήματα τα οποία απαιτούνται ώστε η συγκεκριμένη δέσμη δεικτών να εφαρμοστεί στο πλαίσιο του ελέγχου.

Η έκθεση αφορά διαφορετικές ομάδες-στόχους. Έχει δομηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε ο αναγνώστης, που ενδιαφέρεται για τις έννοιες πίσω από τους δείκτες και για τη διαδικασία της διαμόρφωσής τους, να μπορεί να διαβάσει τα μέρη της με τη σειρά. Όσοι αναγνώστες ενδιαφέρονται κυρίως για τη δέσμη των δεικτών μπορούν να ξεκινήσουν απευθείας από το έβδομο κεφάλαιο. Το όγδοο και ένατο κεφάλαιο παρουσιάζουν τον τρόπο με τον οποίο το συγκεκριμένο έργο εναρμονίζεται με τις τρέχουσες δράσεις του Φορέα και τα περαιτέρω βήματα που απαιτούνται στη διαδικασία της διαμόρφωσης λειτουργικών δεικτών.

3. ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ

Η συνεκπαίδευση δεν αποτελεί στατικό φαινόμενο. Αναπτύσσεται με διάφορους τρόπους και συνεχίζει να εξελίσσεται. Σε άλλες πλευρές του έργου του Φορέα (π.χ. Watkins, 2007) δηλώνεται με σαφήνεια ότι *«Οι έννοιες, οι πολιτικές και οι πρακτικές που αφορούν τη συνεκπαίδευση υπόκεινται συνεχώς σε αλλαγές σε όλες τις χώρες»* (σελ. 20). Πολλές χώρες βρίσκονται στη διαδικασία της αναθεώρησης και αλλαγής των πολιτικών και της νομοθεσίας τους για τη συνεκπαίδευση, βασιζόμενες είτε στη γνώση και την εμπειρία από τα συνεχιζόμενα πιλοτικά προγράμματα, είτε στην εισαγωγή νέων χρηματοδοτικών στρατηγικών για την ειδική αγωγή ή ακόμα στην εφαρμογή νέων πολιτικών/νόμων σε σχέση με τα συστήματα ποιότητας και τον έλεγχο της εκπαίδευσης. Η διαδικασία της αλλαγής, παρόλα αυτά, απαιτεί εργαλεία για τον έλεγχο των αντίστοιχων εξελίξεων.

Τα ελεγκτικά εργαλεία συχνά βασίζονται σε μία δέσμη δεικτών που μετρώνται περιοδικά ώστε να ελεγχθεί αν οι επιθυμητοί στόχοι έχουν επιτευχθεί ή όχι. Παρόλα αυτά, στην παρούσα φάση υπάρχουν ελάχιστοι ποιοτικοί ή ποσοτικοί δείκτες διαθέσιμοι στο πεδίο της ειδικής αγωγής και της συνεκπαίδευσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ανάγκη για ένα τέτοιο ελεγκτικό εργαλείο αντικατοπτρίζεται στα αποτελέσματα μιας πανευρωπαϊκής έρευνας που διεξήχθη το 2006 από τον Φορέα. Η έρευνα είχε ως στόχο να συγκεντρώσει πληροφορίες από τις χώρες-μέλη του Φορέα σε σχέση με τα τρέχοντα, αναδυόμενα και μελλοντικά θέματα και τάσεις που πρέπει να διερευνηθούν στο πεδίο της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Τα θέματα και οι τάσεις που προσδιορίστηκαν από την έρευνα επιλέχθηκαν υπό το φως των ιδιαίτερων εθνικών προτεραιοτήτων για την ειδική αγωγή, καθώς και των προτεραιοτήτων για την εκπαίδευση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως προσδιορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2000). Τα υπουργεία παιδείας από 22 ευρωπαϊκές χώρες συμμετείχαν στην έρευνα. Από τα αποτελέσματα προέκυψαν σαφείς ενδείξεις ότι οι χώρες ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την ανάπτυξη δεικτών στο πεδίο της συνεκπαίδευσης.

Τα αποτελέσματα αυτά συνάδουν με το κείμενο «Εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ευρώπη: διαφορετικά συστήματα, κοινός στόχος για το 2010: Το πρόγραμμα για την εργασία σχετικά με τους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και

κατάρτισης» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002) το οποίο αναφέρει με σαφήνεια τι χρειάζεται να γίνει ώστε να επιτευχθεί ο δεύτερος στρατηγικός στόχος που τέθηκε από τα κράτη-μέλη: *Η διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.* Στόχος 2.3. Η υποστήριξη της ενεργούς συμμετοχής στα κοινά, των ίσων ευκαιριών και της κοινωνικής συνοχής: *«Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση των δημοκρατικών κοινωνιών στην Ευρώπη. Μια βασική αρχή που είναι αναγκαίο να ενισχυθεί αφορά το γεγονός ότι όλοι οι πολίτες πρέπει να έχουν εξίσου πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Αυτό απαιτεί από τα κράτη-μέλη να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στη στήριξη των ευπαθών ομάδων και ατόμων, ειδικά εκείνων με αναπηρίες ή μαθησιακές δυσκολίες»* (σελ. 25).

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί ως ένα πρώτο βήμα για να λάβουν οι χώρες τις πληροφορίες που τους λείπουν σε σχέση με τους δείκτες σε αυτό το πεδίο, ως βάση για τον έλεγχο των εξελίξεων σε κάθε κράτος. Επιπλέον, οι πληροφορίες που σχετίζονται με τους δείκτες αποτελούν μια περιοχή αυξημένου ενδιαφέροντος από εξωτερικούς φορείς και οργανισμούς – όπως είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Το πρόγραμμα δεν παρέχει πληροφορίες για τη συνεκπαίδευση αυτή καθαυτήν, αλλά επιχειρεί να παρουσιάσει μια διαδικασία για τη διαμόρφωση δεικτών, χρησιμοποιώντας μια από τη βάση προς την κορυφή προσέγγιση και μια προσυμφωνημένη πρόταση για την αρχική δέσμη δεικτών.

4. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός αυτού του προγράμματος – όπως συζητήθηκε και συμφωνήθηκε από τις χώρες-μέλη του Φορέα και από τους ειδικούς του προγράμματος – ήταν η διαμόρφωση ενός συνόλου δεικτών σε εθνικό επίπεδο, οι οποίοι να είναι εφαρμόσιμοι και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με σαφή εστίαση στις συνθήκες πολιτικής, που μπορούν να υποστηρίξουν ή να εμποδίζουν την ανάπτυξη της συνεκπαίδευσης στο χώρο του σχολείου.

Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα είχε ως σκοπό να αναπτύξει:

- Ένα πλαίσιο και μια μεθοδολογία για τη διαμόρφωση δεικτών για το συγκεκριμένο πρόγραμμα καθώς και για μελλοντικά θεματικά προγράμματα του Φορέα στο πεδίο της συνεκπαίδευσης ·
- Μια αρχική δέσμη ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών για τις συνθήκες πολιτικής της συνεκπαίδευσης ώστε να χρησιμοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο ·
- Μία μικρότερη δέσμη βασικών ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών σχετικών με τις συνθήκες πολιτικής της συνεκπαίδευσης ώστε να χρησιμοποιηθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η δέσμη των δεικτών που διαμορφώθηκαν στο πρόγραμμα:

- Βασίζεται στα κύρια αποτελέσματα προηγούμενων προγραμμάτων του Φορέα στο πεδίο της συνεκπαίδευσης ·
- Έχει κάνει χρήση των αποτελεσμάτων της Ευρωπαϊκής Συνάντησης νέων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (*Η Φωνή των Νέων: η Διαφορετικότητα στην Εκπαίδευση, Διακήρυξη της Λισαβόνας, Soriano et al., 2008*) ·
- Έχει διαμορφωθεί χρησιμοποιώντας μια από τη βάση προς την κορυφή προσέγγιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ώστε να εξασφαλισθεί η εφαρμοσιμότητά του σε διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα σε όλη την Ευρώπη.

Οι περαιτέρω στόχοι του προγράμματος και των αποτελεσμάτων ήταν η χρήση αυτών των δεικτών στις συνθήκες της συνεκπαίδευσης ώστε:

- Να παρέχουν στις χώρες ένα εργαλείο ελέγχου των δικών του εξελίξεων στη βάση της πολιτικής και της πρακτικής που εφαρμόζεται στην κάθε χώρα ·

- Να παρέχουν μια εις βάθος κάλυψη των τριών επιλεγμένων περιοχών της συνεκπαίδευσης: τη νομοθεσία, τη χρηματοδότηση και τη συμμετοχή ·
- Να προσδιορίσουν περιοχές-κλειδιά στο πεδίο της συνεκπαίδευσης στις οποίες χρειάζεται να εστιάσει το μελλοντικό έργο ·
- Να παρέχουν ένα εργαλείο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο οποίο θα ανατρέχει ο Φορέας για τη συλλογή επιλεγμένων δεδομένων σχετικά με τις εξελίξεις σε κάθε χώρα.

Πρόθεση του προγράμματος ήταν να θέσει τη βάση για την ανάπτυξη μιας συνολικά αποδεκτής δέσμης ποιοτικών και ποσοτικών δεικτών, ο κάθε ένας από τους οποίους θα είχε την έγκριση των χωρών που συμμετείχαν. Εξοπλισμένο με τους κατάλληλους δείκτες, το πεδίο της συνεκπαίδευσης μπορεί να καταστεί διαθέσιμο για εποικοδομητική σύγκριση και αμοιβαία μάθηση από καλές (δηλ. αποτελεσματικές και επιτυχημένες) προσεγγίσεις. Μια ακόμα πρόθεση ήταν το πρόγραμμα να παρέχει σε κάθε χώρα ένα εργαλείο για τον έλεγχο των εξελίξεων της πολιτικής και της πρακτικής στο εσωτερικό της. Ενώ παρόμοια εργαλεία που βασίζονται σε δείκτες, ίσως ήδη υπάρχουν σε κάποιες χώρες, δεν υπάρχει διαθέσιμο ένα σύνολο δεικτών, αποδεκτό από όλες τις χώρες, για να διευκολύνει την προαναφερθείσα σύγκριση και διαδικασία μάθησης. Αυτή η από κοινού ανάπτυξη δεικτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο θεωρείται ότι θα προσδώσει επιπλέον ευρωπαϊκή αξία στο πρόγραμμα.

5. ENNOIΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

5.1 Ενσωμάτωση

Η ερμηνεία όρων, όπως ειδική αγωγή, συνεκπαίδευση ή ενιαίο σχολείο συνεκπαίδευσης ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό στην Ευρώπη. Γι' αυτό το λόγο θεωρήθηκε σημαντικό και χρήσιμο στην αρχή του προγράμματος να συζητηθεί, να διευκρινισθεί και να συμφωνηθεί ένας αριθμός εννοιών καθώς και οι ορισμοί τους που έχουν αναπτυχθεί και εφαρμοστεί σε άλλες εργασίες του έργου του Φορέα, και που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τη διαμόρφωση του προγράμματος για τους δείκτες.

Η εστίαση του έργου του Φορέα δηλώνεται με σαφήνεια από τις εξελίξεις στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση. Ενώ αναγνωρίζεται ότι η ειδική αγωγή και οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποτελούν δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, το έργο του Φορέα *εστιάζει στα συστήματα και τις παροχές* και όχι σε συγκεκριμένους τύπους ή κατηγορίες αναγκών.

Οι ορισμοί και η κατανόηση του όρου ειδική αγωγή διαφοροποιούνται μεταξύ των χωρών. Δεν υπάρχει κοινά αποδεκτή ερμηνεία όρων όπως *μειονεξία, ειδική ανάγκη ή αναπηρία*. Σε άλλες δράσεις του Φορέα (π.χ. Meijer, 2003) υπογραμμίζεται ότι: *«Αυτές οι διαφορές συνδέονται με διοικητικές, οικονομικές και διαδικαστικές ρυθμίσεις και δεν αντικατοπτρίζουν διακυμάνσεις στην εκδήλωση και τους τύπους ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών μέσα στις χώρες»* (σελ.126).

Από το έργο του Φορέα μέχρι σήμερα είναι προφανές, ότι η τρέχουσα τάση στην Ευρώπη είναι η ανάπτυξη μια πολιτικής που στοχεύει στη συνεκπαίδευση των μαθητών/σπουδαστών που χρειάζονται ειδική εκπαιδευτική στήριξη στα κοινά σχολεία και η παροχή στήριξης στους εκπαιδευτικούς, σε διάφορα επίπεδα, σε σχέση με το πρόσθετο εκπαιδευτικό προσωπικό, το υλικό, τη συνεχή επιμόρφωση και τον εξοπλισμό.

Η εμπειρία πολλών χωρών καταδεικνύει ότι οι συνεκπαίδευση των παιδιών και των νέων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες επιτυγχάνεται καλύτερα μέσα σε ενιαία σχολεία συνεκπαίδευσης, τα οποία εξυπηρετούν (σχεδόν) όλα τα παιδιά μιας κοινότητας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν τη μέγιστη εκπαιδευτική πρόοδο και κοινωνική ενσωμάτωση.

Δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία σχετικά με τα πλαίσια, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν συνεκπαιδευτικά. Σε άλλα κείμενα του Φορέα (π.χ. Meijer, 2003) συμπεριλαμβάνεται ένας λειτουργικός ορισμός που προσδιορίζει ως πλαίσιο συνεκπαίδευσης: «... εκείνο το εκπαιδευτικό περιβάλλον όπου οι μαθητές με ειδικές ανάγκες ακολουθούν το μεγαλύτερο μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος στις κοινές τάξεις μαζί με τους συνομηλίκους τους χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (σελ.9).

Παρόλα αυτά, η ποικιλία σε περιβάλλοντα και τύπους παροχών που είναι προφανής μεταξύ των διαφόρων χωρών, υπερτονίζει τις τεράστιες δυσκολίες στη σύγκριση των συνθηκών σε όλη την Ευρώπη. Κάθε χώρα βρίσκεται σε «διαφορετικό σημείο της πορείας προς τη συνεκπαίδευση, όπως υπογραμμίζεται και από τη Διακήρυξη της Σαλαμάνκα» (Peacey, 2006). Ο ίδιος ο όρος «ενσωμάτωση» βρίσκεται στη δική του πορεία από τότε που αρχικά εισήχθη σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο. Σε άλλα έργα του Φορέα (π.χ. Watkins, 2007) παρέχεται ένα επιχείρημα για την ανάπτυξη: «... γίνεται, πλέον, κατανοητό ότι αφορά ένα μεγαλύτερο εύρος μαθητών, ευάλωτων στον αποκλεισμό, και όχι μόνο αυτούς που έχουν διαγνωσθεί με ΕΕΑ» (σελ.16). Η ενσωμάτωση μπορεί να θεωρηθεί ως μια προσπάθεια να μετακινηθούν οι ιδέες για την εκπαίδευση για όλους, πέρα από το «κοινό σχολείο», όπου οι μαθητές ίσως ενσωματώνονται – δηλαδή υπάρχουν στην ίδια φυσική τοποθεσία – αλλά δεν μοιράζονται απαραίτητα την ίδια εκπαιδευτική εμπειρία με τους συνομηλίκους τους. Η ενσωμάτωση συνεπάγεται ότι οι μαθητές με ΕΕΑ έχουν «πρόσβαση στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα», ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες τους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Σε αυτό αλλά και σε άλλα προγράμματα του Φορέα, η Διακήρυξη της Σαλαμάνκα της UNESCO (1994) (UNESCO, 1994) σχετικά με τη συνεκπαίδευση, αποτέλεσε κατευθυντήρια αρχή: «Τα κανονικά σχολεία, με αυτό τον προσανατολισμό συνεκπαίδευσης, αποτελούν το πιο αποτελεσματικό μέσο αντιμετώπισης των διακρίσεων, δημιουργίας φιλόξενων κοινοτήτων, οικοδόμησης μιας κοινωνίας που ενσωματώνει και διαμορφώνει μια εκπαίδευση για όλους. Επιπλέον, παρέχουν αποτελεσματική εκπαίδευση στην πλειοψηφία των παιδιών και βελτιώνουν την αποδοτικότητα και τελικά την οικονομική αποδοτικότητα ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος» (σελ.8).

5.2 Δείκτες πολιτικής

Η είσοδος (input) και οι πόροι (resources) αφορούν τα στοιχεία που παρέχονται στο Εκπαιδευτικό Σύστημα για την επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος.

Στο ακόλουθο κεφάλαιο εφαρμόζεται το μοντέλο εισφορά (input) – διεργασία (process) – αποτέλεσμα (outcome), προσαρμοσμένο στο πεδίο της εκπαίδευσης.

Στο τέλος αυτού του κειμένου παρουσιάζεται ένα γλωσσάρι όρων που χρησιμοποιούνται, ώστε να εξηγηθούν περαιτέρω και να ορισθούν κάποιοι από τους τεχνικούς όρους που χρησιμοποιούνται στα ακόλουθα κεφάλαια.

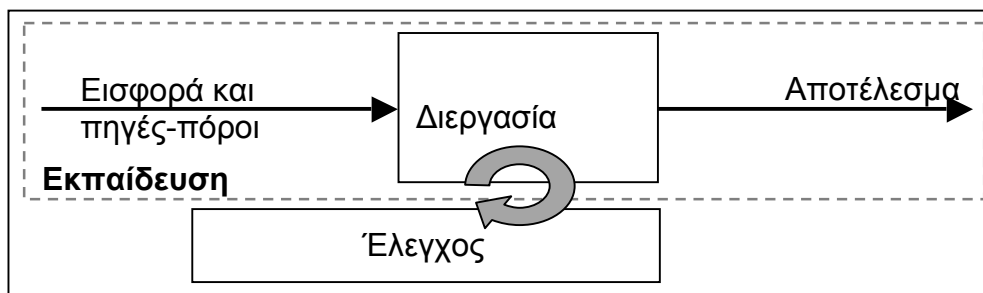
Το σύστημα – όπως παρουσιάζεται στο Σχήμα 1 – αποτελείται από τρία στοιχεία:

Οι όροι *εισφορά και πηγές-πόροι* αναφέρονται σε όλη την υποδομή που παρέχει το σύστημα για να επιτύχει ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Στον τομέα της εκπαίδευσης, ως εισφορές και πόροι δεν θεωρούνται για παράδειγμα μόνο οι οικονομικοί ή η σχετική με την εκπαίδευση νομοθεσία, αλλά επίσης το επίπεδο προσόντων των εκπαιδευτικών ή κάθε θέμα που σχετίζεται με την υποδομή. Οι εκπαιδευτικές διαδικασίες μετατρέπουν αυτές τις εισφορές και πηγές-πόρους σε *αποδόσεις και αποτελέσματα*. Ενώ οι αποδόσεις περιγράφουν την επάρκεια των μέτρων, όπως για παράδειγμα τα επίπεδα συμμετοχής των εμπλεκόμενων ή τη συμβολή των αναλυτικών προγραμμάτων, η παρούσα έκθεση υπογραμμίζει τη σχέση της απόδοσης των μέτρων με τα αποτελέσματα, τις επιπτώσεις ή συνέπειες της, εν γένει, υποδομής και της διεργασίας μέσα από αυτήν, όπως λ.χ. την λειτουργική και ακαδημαϊκή επάρκεια την ανεξαρτησία ή την αίσθηση συμμετοχής του πολίτη στα κοινά. Τέλος, η *Διεργασία*, αναφέρεται σε όλες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών της πρακτικής σε επίπεδο κράτους, σχολείου, περιφέρειας ή της διδακτικής πρακτικής στην τάξη.

Σχήμα 1: Μοντέλο εισφοράς-διεργασίας-αποτελέσματος για την εκπαίδευση

Έλεγχος σημαίνει μια συστηματική διαδικασία περιοδικής ή συνεχούς επίβλεψης, ώστε να προσδιορισθεί το επίπεδο ή η αξία των δεικτών με ποιοτικούς στόχους ή αξίες στόχους. Ο έλεγχος είναι μια απαραίτητη δραστηριότητα σε κάθε διαδικασία συνεχούς βελτίωσης. Παρέχει ένα σύνδεσμο από τα παλιότερα (ενδιάμεσα) αποτελέσματα ως την παροχή εισφορών/πηγών και τον (επανα)σχεδιασμό της διαδικασίας (βλ. Σχήμα 2). Ο έλεγχος μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικά επίπεδα· π.χ. στην αποκέντρωση του εκπαιδευτικού συστήματος ο έλεγχος μπορεί να λάβει χώρα σε επίπεδο περιφέρειας ή ακόμα και σχολείου. Επιπλέον, τα αποτελέσματα του ελέγχου μπορεί να είναι προσβάσιμα από όλους ή περιορισμένα σε εκείνους του χρήστες που εμπλέκονται άμεσα στη διαχείριση των εκπαιδευτικών διαδικασιών.

Σχήμα 2: Ο έλεγχος στα μοντέλα εισφοράς-διαδικασίας-αποτελέσματος

Οι δείκτες, στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, μπορούν να θεωρηθούν «αισθητήρες» που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να ανιχνεύουν κάθε σχετική αλλαγή. Στο πλαίσιο ενός συστήματος ελέγχου, οι δείκτες βοηθούν τους χρήστες να εστιάζουν στις περιοχές, οι οποίες απαιτούν προσοχή.

Κατά συνέπεια, οι δείκτες είναι απαραίτητο να:

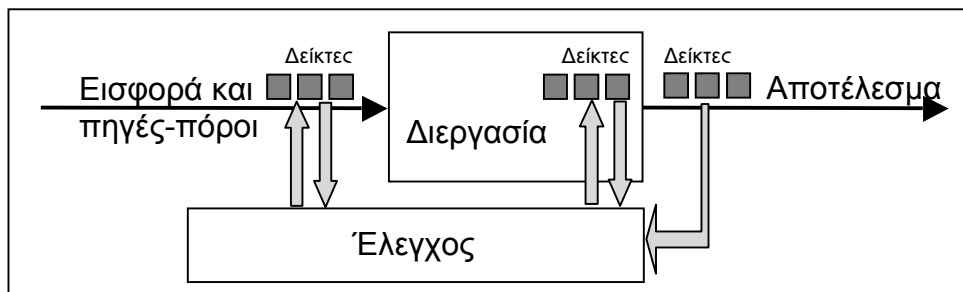
- Καλύπτουν όλες τις σχετικές περιοχές (π.χ. δεν πρέπει να έχουν «τυφλά σημεία», όπου οι αλλαγές θα παραμένουν απαρατήρητες ·

- Είναι αρκετά ευαίσθητοι ώστε να ανιχνεύουν τις αλλαγές όταν αυτές συμβαίνουν ·
- Είναι κατατοπιστικοί, π.χ. να παρέχουν πληροφορίες για τους λόγους κάθε αλλαγής.

Ενώ συμβαίνει συχνά οι δείκτες να είναι αρχικά προσανατολισμένοι προς το αποτέλεσμα (π.χ. δείκτες και σημεία αναφοράς στον έλεγχο της διαδικασίας προς τους στόχους της Λισαβόνας για την εκπαίδευση) υπάρχει ορισμένες φορές έλλειψη δεικτών που σχετίζονται με την εισφορά και τους πόρους αλλά και την πλευρά της διαδικασίας, που θα οδηγούσαν σε μια κατανόηση του λόγου για τον οποίο τα αποτελέσματα υπόκεινται ή όχι σε αλλαγή.

Οι λόγοι γι' αυτό οφείλονται στο γεγονός ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι δείκτες αποτελεσμάτων δεν μπορούν να επηρεασθούν απευθείας όταν ο έλεγχος ανακαλύψει ασυμφωνίες μεταξύ των αξιών του δείκτη αποτελεσμάτων και των προγραμματισμένων αξιών. Οι αλλαγές στην παροχή πόρων ή εισφορών καθώς και οι αλλαγές στις διαδικασίες χρησιμοποιούνται για να μεταβάλλουν (έμμεσα) την πλευρά του αποτελέσματος. Γι' αυτό το λόγο είναι σημαντικό να ελέγχονται οι δείκτες και σε αυτές τις δύο περιοχές (βλ. Σχήμα 3).

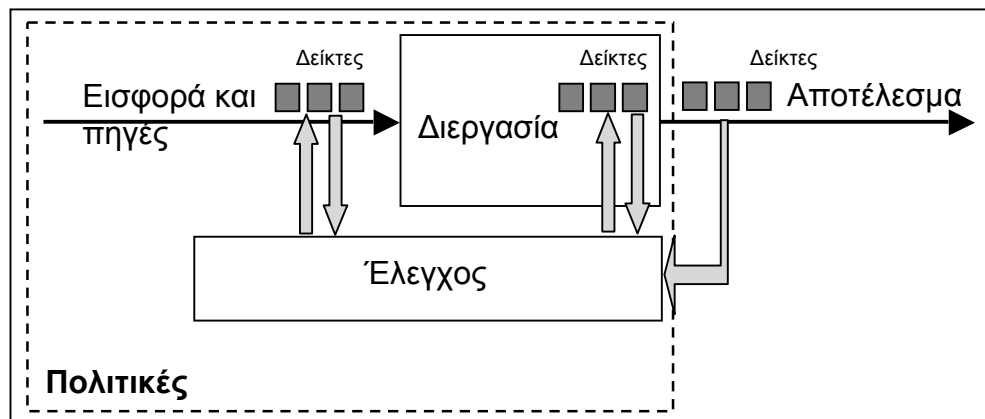

Σχήμα 3: Διανομή των δεικτών στον έλεγχο

Οι δημόσιες πολιτικές μπορούν να ορισθούν ως ένα σύστημα νόμων, κανονιστικών μέτρων, προγραμμάτων δράσης και χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων. Σε αυτό το παράδειγμα, η νομοθεσία αποτελεί μέρος μιας πολιτικής. Ο νόμος σε μια συγκεκριμένη περιοχή περιλαμβάνει συγκεκριμένη νομοθεσία προερχόμενη από συνταγματικούς και διεθνείς νόμους. Το Σχήμα 4 παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο αυτός ο ορισμός εναρμονίζεται με το μοντέλο εισφοράς-διεργασίας-αποτελέσματος. Πρέπει να δοθεί έμφαση στο

γεγονός ότι η ύπαρξη ενός συστήματος ελέγχου σε τοπικό/περιφερειακό/εθνικό επίπεδο πρέπει, επίσης να θεωρηθεί μέρος του πλαισίου πολιτικής.

Σχήμα 4: Σύστημα ελέγχου με εστίαση στις πολιτικές

Η Νομοθεσία μπορεί, επίσης, να εννοηθεί ως το σύστημα που συνδέει πιο συγκεκριμένες πολιτικές με λογικά συνεπή τρόπο ώστε να εξασφαλίσει ότι οι διακριτοί στόχοι πολιτικής μπορούν όντως να επιτευχθούν όταν η πολιτική εφαρμοστεί και στην πράξη. Το ενδιαφέρον εστιάζεται περισσότερο στη διασύνδεση των πολιτικών, τη συνέπεια των διαφορετικών πολιτικών πρωτοβουλιών και το πόσο αυτές μπορούν να παραταθούν. Όπως υπογραμμίστηκε παραπάνω, στο προαναφερθέν μοντέλο, η νομοθεσία θεωρείται μια πλευρά εισφοράς/πηγών στο πεδίο της εκπαίδευσης.

Λόγω της εστίασης του προγράμματος στις συνθήκες πολιτικής, οι δείκτες αποτελεσμάτων μόνο ακροθιγώς παρουσιάζεται στην παρούσα έκθεση. Παρόλα αυτά, όπως υπογραμμίζουν τα σχήματα 3 και 4, οι δείκτες αποτελεσμάτων είναι απαραίτητες πηγές πληροφόρησης για τον έλεγχο των συστημάτων. Κατά συνέπεια, το πρόγραμμα στόχευε στην ανάπτυξη μιας δέσμης δεικτών από τις περιοχές τον εισφορών/πηγών και των διαδικασιών, που να είναι συμβατοί με άλλους εθνικούς, ευρωπαϊκούς ή διεθνείς δείκτες αποτελεσμάτων. Στην πραγματικότητα, κάθε χώρα που κάνει χρήση των δεικτών που περιγράφηκαν στην παρούσα έκθεση του προγράμματος έχει τη δυνατότητα να προσθέσει τους δικούς της δείκτες αποτελεσμάτων ώστε να συμπληρωθεί η δέσμη των δεικτών ελέγχου.

6. ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Για να σχηματισθεί μια σφαιρική εικόνα σε σχέση με τις τελευταίες εξελίξεις στο τομέα της συνεκπαίδευσης και των δεικτών για την ειδική αγωγή, ζητήθηκε από του ειδικούς του προγράμματος να ανασκοπήσουν και να προσδιορίσουν μερικά σχετικά παραδείγματα δεικτών που αναπτύχθηκαν σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Από την ανασκόπηση αυτή, φαίνεται ότι έχει διεξαχθεί ερευνητικό έργο και μελέτες στο πεδίο των δεικτών για την ειδική αγωγή και την ενσωμάτωση, που έχει στόχο τη στήριξη και βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της συνεκπαίδευσης. Οι διαφορετικές δέσμες δεικτών που έχουν αναπτυχθεί για την ειδική αγωγή και την ενσωμάτωση καλύπτουν τις πλευρές της *εισφοράς*, της *διεργασίας* και της *απόδοσης* αλλά και του *μάκρο* (νομοθεσία, πολιτικό και διοικητικό πλαίσιο), *μέσο* (σχολείο, κοινωνικές υπηρεσίες), *μίκρο* (τάξη) και *προσωπικού* (δάσκαλοι, μαθητές) επιπέδου. Κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα αναφέρονται στη συνέχεια.

Δείκτες για την ενσωμάτωση

Οι Booth και Ainscow (2002) έχουν διαμορφώσει έναν αριθμό δεικτών για τη στήριξη της ανάπτυξης της συνεκπαίδευσης στα σχολεία. Οι δείκτες προσφέρουν στα σχολεία μια υποστηρικτική διαδικασία ενδοσκόπησης και ανάπτυξης που τροφοδοτείται από τις απόψεις του προσωπικού, των μαθητών/σπουδαστών και των γονιών, καθώς και άλλων μελών των κοινοτήτων γύρω από αυτούς. Εμπεριέχει μια λεπτομερή εξέταση του τρόπου με τον οποίο είναι δυνατό να μειωθούν τα εμπόδια που αφορούν τη μάθηση και τη συμμετοχή για κάθε μαθητή/σπουδαστή. Οι δείκτες καλύπτουν τρεις διαστάσεις:

- *Τη δημιουργία συνεκπαιδευτικής κουλτούρας* (οικοδόμηση της κοινωνίας, θέσπιση αξιών της συνεκπαίδευσης) ·
- *Την παραγωγή πολιτικών για τη συνεκπαίδευση* (ανάπτυξη ενός σχολείου για όλους, οργάνωση στήριξης για τη διαφορετικότητα) ·
- *Την εξέλιξη της συνεκπαιδευτικής πρακτικής* (ενορχήστρωση της μάθησης, κινητοποίηση των πηγών).

Ποιοτικοί Δείκτες στην Ειδική Αγωγή

Οι Hollenweger και Haskell (2002) έχουν αναπτύξει έναν αριθμό ποιοτικών δεικτών που καλύπτουν τις πλευρές των εκπαιδευτικών εισφορών και πηγών, διαδικασιών και αποτελεσμάτων:

- *Εκπαιδευτικές εισφορές και πηγές*: πολιτικές, χαρακτηριστικά της κοινότητας, πόρους, προσωπικό, χαρακτηριστικά των σπουδαστών, χαρακτηριστικά της οικογένειας ·

- *Εκπαιδευτικές διαδικασίες*: κρατική/σχολική περιφερειακή πρακτική, πρακτική σε επίπεδο σχολικού κτηρίου, πρακτική σε σχέση με τη διδασκαλία στην τάξη, πεδία προσανατολισμένα στους σπουδαστές ·

- *Εκπαιδευτικά αποτελέσματα για τα συστήματα και τα άτομα*: ακαδημαϊκός και λειτουργικός αλφαριθμητισμός, φυσική υγεία, υπευθυνότητα και ανεξαρτησία, συμμετοχή στα κοινά, προσωπική και κοινωνική ευημερία, ικανοποίηση.

Δικαιώματα της Αναπηρίας στο Εκπαιδευτικό Μοντέλο

Οι Peters, Johnstone και Ferguson (2005) εφάρμοσαν τα Δικαιώματα της Αναπηρίας στο Εκπαιδευτικό Μοντέλο (Disability Rights in Education Model, DREM), βασισμένοι στις κύριες αρχές της συνεκπαίδευσης ώστε να παρέχουν ένα πολυεπίπεδο πλαίσιο για την αποτίμηση της εκπαιδευτικής ενσωμάτωσης των μαθητών με ΕΕΑ σε τοπικό/σχολικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το DREM αποτελεί ένα εργαλείο το οποίο μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι διαμορφωτές πολιτικής, οι εκπαιδευτικοί, τα μέλη της κοινότητας και οι οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία. Το DREM καταδεικνύει τη δυναμική αλληλοσυσχέτιση μεταξύ των αποτελεσμάτων, των πηγών, του πλαισίου και των εισφορών.

Για κάθε ένα από τα τρία επίπεδα (τοπικό, εθνικό, διεθνές) υπάρχει ένας αριθμός αλληλοσυσχετιζόμενων αποτελεσμάτων και ένας αριθμός δυνατών αποτελεσμάτων που χρησιμοποιούνται ως καταλύτες για να εξασφαλίσουν ότι η εκπαιδευτική διαδικασία της διδασκαλίας και της μάθησης αποφέρει τα αναμενόμενα προσωπικά και κοινωνικά οφέλη, τα οποία παρουσιάζονται ως κύρια αποτελέσματα του μοντέλου. Οι πηγές, τα πλαίσια και άλλες εισφορές παρέχουν το υλικό και της κοινωνικές συνθήκες ώστε να θεσπιστεί ένα σύστημα που καθιστά δυνατή την ύπαρξη αποτελεσμάτων και εκπαιδευτικών διαδικασιών.

Το παρόν κείμενο δεν αποτελεί μια εξαντλητική ανασκόπηση αλλά μερικά ενδεικτικά παραδείγματα του έργου που διεξάγεται στο πεδίο της ειδικής αγωγής και της συνεκπαίδευσης, σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, τα οποία συνέλεξαν οι ειδικοί του προγράμματος. Στόχος της ανασκόπησης ήταν να ανακαλύψει σε ποια έκταση οι υπάρχοντες δείκτες είναι κατάλληλοι προς χρήση στο πλαίσιο του προγράμματος του Φορέα.

Εκτός από το ευρωπαϊκό/διεθνές επίπεδο, οι ειδικοί του προγράμματος κλήθηκαν να εξετάσουν τι υπάρχει διαθέσιμο και σε εθνικό επίπεδο σε σχέση με τους ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες για τις συνθήκες πολιτικής στη συνεκπαίδευση. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν ότι σε πολλές χώρες το θέμα των «δεικτών» βρίσκεται ψηλά στην πολιτική ατζέντα και έχουν αναπτύξει ή βρίσκονται στη διαδικασία της ανάπτυξης δεικτών στο πεδίο της συνεκπαίδευσης, σε διαφορετικά επίπεδα (π.χ. σχολείο, τάξη κ.λπ.).

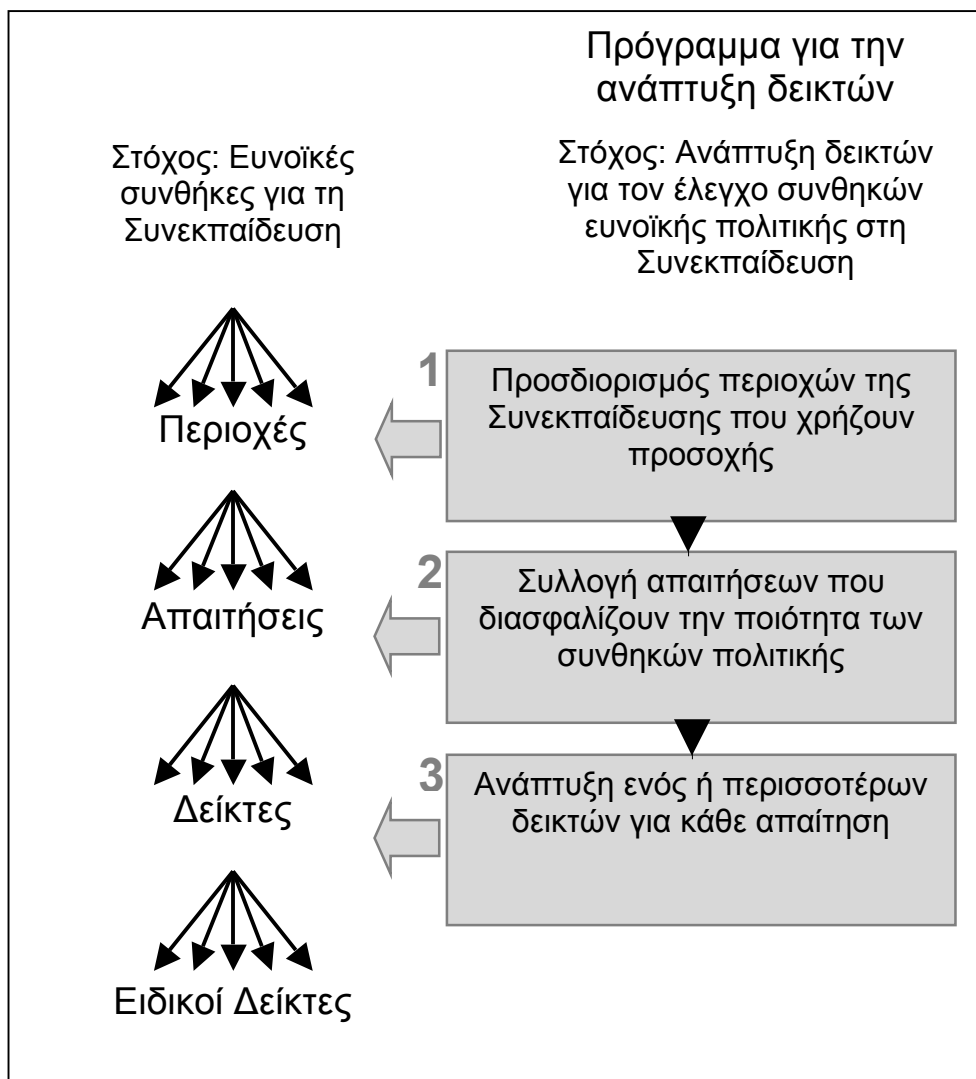
Σε πολλές χώρες, σε ευρωπαϊκό και σε διεθνές επίπεδο, υπάρχει ένας αριθμός δεικτών που αναπτύσσονται για τον έλεγχο της ειδικής αγωγής/συνεκπαίδευσης σε διαφορετικά επίπεδα, κυρίως σε επίπεδο σχολείου και τάξης. Παρόλα αυτά, οι ειδικοί του προγράμματος αναγνώρισαν ότι κανένα από τα υπάρχοντα σύνολα δεικτών δεν είναι κατάλληλο να μεταφερθεί και να χρησιμοποιηθεί σε άλλα εθνικά εκπαιδευτικά πλαίσια σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί λόγοι για αυτό, όπως η εστίαση (π.χ. σε επίπεδο σχολείου ή τάξης) ή η κάλυψη της περιοχής της συνεκπαίδευσης (οι απόψεις-κλειδιά που συνθέτουν το πεδίο της συνεκπαίδευσης) κ.λπ. Επιπλέον, κανένα από αυτά τα σύνολα δεικτών τα οποία εξετάστηκαν από τους ειδικούς του προγράμματος δε χρησιμοποιείται για τον έλεγχο των συνθηκών πολιτικής της συνεκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο.

7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το παρόν πρόγραμμα είχε ως στόχο την παρουσίαση ενός συνδυασμού δεικτών από όλες τις ποιοτικές διαστάσεις, π.χ. κυρίως από την εισφορά/πηγές-πόρους και τις διαδικασίες, ενώ σχετίζονταν επίσης με τις αποδόσεις/αποτελέσματα. Για αυτό το λόγο το πρόγραμμα εφάρμοσε μια από τη βάση προς την κορυφή προσέγγιση, που στόχευε στην κάλυψη του πεδίου της συνεκπαίδευσης σε όλο της το εύρος.

Σχήμα 5: Ανάπτυξη δεικτών

Βασιζόμενοι στο στόχο του προγράμματος για την παροχή από τον Φορέα μιας δέσμης δεικτών για τον έλεγχο των συνθηκών πολιτικής, οι ειδικοί του προγράμματος αρχικά προσδιόρισαν όλες τις περιοχές, οι οποίες απαιτούσαν περαιτέρω προσοχή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας για την ανάπτυξη δεικτών. Στη συνέχεια, κάθε περιοχή διαιρέθηκε στις σχετικές απαιτήσεις οι οποίες καθορίζουν την ποιότητα της πολιτικής στην εν λόγω περιοχή. Τέλος, διαμορφώθηκαν οι δείκτες που βοηθούν στον προσδιορισμό ευνοϊκών συνθηκών πολιτικής για τη συνεκπαίδευση. Το τελικό βήμα -το οποίο δεν είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο του προγράμματος αλλά μετά από αυτό-, ήταν ο προσδιορισμός ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων δεικτών, διευκολύνοντας τις μετρήσεις και τις συγκρίσεις για κάθε δείκτη είτε με προηγούμενες μετρήσεις είτε με δεδομένα από άλλες χώρες.

Ο διαχωρισμός του πεδίου της εκπαίδευσης σε περιοχές, απαιτήσεις, δείκτες καθώς και η προσέγγιση που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος απεικονίζονται στο Σχήμα 5. Στη συνέχεια επεξηγούνται περαιτέρω αυτά τα ιεραρχικά επίπεδα.

Περιοχές

Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων των ομάδων, οι συμμετέχοντες όρισαν έναν αριθμό περιοχών – στη βάση των συζητήσεων μεταξύ των ειδικών – οι οποίες θεωρήθηκαν σημαντικές στο πεδίο της συνεκπαίδευσης και θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη. Οι περιοχές-κλειδιά που προσδιορίστηκαν καλύπτουν τις κύριες πτυχές της συνεκπαίδευσης και παρέχουν το πλαίσιο για την αναγνώριση και τον ορισμό των απαιτήσεων από την πολιτική που στηρίζουν ή εμποδίζουν την ανάπτυξη της συνεκπαίδευσης στα σχολεία. Οι περιοχές αυτές παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 7.1.

Λαμβάνοντας υπόψη τους χρονικούς περιορισμούς του προγράμματος, καθώς και το γεγονός ότι, με βάση τον πολυετή σχεδιασμό έργων του Φορέα, έχουν ήδη προγραμματιστεί και άλλα θεματικά προγράμματα και αναθεωρήσεις προγραμμάτων τα οποία θα ασχοληθούν με κάποια από αυτά τα θέματα, αποφασίστηκε να δοθεί προτεραιότητα και να εστιαστεί το ενδιαφέρον στο υποσύνολο αυτών των περιοχών. Η απόφαση βασίστηκε στην αντίληψη των συμμετεχόντων ότι υπάρχει συνάφεια και επηρεάστηκε από τον σχεδιασμό των μελλοντικών δραστηριοτήτων του Φορέα. Οι

συμμετέχοντες συμφώνησαν να εστιάσουν στις περιοχές της νομοθεσίας, της συμμετοχής και της χρηματοδότησης.

Απαιτήσεις

Οι απαιτήσεις περιγράφουν τις απαραίτητες συνθήκες για τη συνεκπαίδευση. Ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνονται οι απαιτήσεις εκφράζει το επίπεδο της ποιότητας η οποία, επίσης, είναι απαραίτητη – για παράδειγμα *απόλυτη εναρμόνιση* της εθνικής νομοθεσίας για την εκπαίδευση με τις διεθνείς συμφωνίες. Οι ειδικοί συναντήθηκαν δύο φορές κατά τη διάρκεια του προγράμματος και προσδιόρισαν δέσμες απαιτήσεων για τις τρεις επιλεγμένες περιοχές. Οι δέσμες απαιτήσεων που προέκυψαν αναθεωρήθηκαν από τη Συμβουλευτική Ομάδα του Προγράμματος και έγιναν μεταβολές στη δομή τους για την αποφυγή επικαλύψεων και αντιφάσεων. Όλες οι απαιτήσεις που προσδιορίστηκαν καταγράφονται στο κεφάλαιο 7.2.

Προφανώς, υπάρχουν πολλοί τρόποι να καλυφθούν οι απαιτήσεις που συγκεντρώθηκαν. Το πρόγραμμα είχε, επίσης, ως στόχο – όπου αυτό ήταν δυνατό μέσα στο διαθέσιμο χρόνο – να καταγράψει εναλλακτικούς τρόπους υλοποίησης όλων αυτών των απαιτήσεων.

Δείκτες

Οι δείκτες υπογραμμίζουν πλευρές που αντιπροσωπεύουν μια ή περισσότερες συνιστώσες των απαιτήσεων (π.χ. εναρμόνιση με τις διεθνείς συμφωνίες). Δεν εμπεριέχουν μια ποιοτική αναφορά και δεν προκαθορίζουν το αν οι ειδικοί δείκτες για τη μέτρηση είναι ποιοτικής ή ποσοτικής μορφής. Παρόλα αυτά, οι δείκτες προσδιορίζουν/ονομάζουν τη συγκεκριμένη πλευρά που χρειάζεται να αξιολογηθεί και να ελεγχθεί (π.χ. τη συνέπεια). Διάφοροι δείκτες μπορούν να συσχετισθούν με κάθε απαίτηση. Ο κατάλογος των δεικτών παρέχεται στο κεφάλαιο 7.3.

Ειδικοί δείκτες

Οι ειδικοί δείκτες κάνουν τον αντίστοιχο δείκτη λειτουργικό. Κάθε δείκτης μπορεί να έχει έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους δείκτες, και ο κάθε ένας από αυτούς μπορεί να μετρά είτε ποσοτικά είτε ποιοτικά δεδομένα.

Οι ποιοτικοί ειδικοί δείκτες (π.χ. το επίπεδο εναρμόνισης) απαιτούν μια διαδικασία για να καταστούν λειτουργικοί, αφού προηγουμένως ρυθμιστούν συνολικά οι αξίες κλίμακας (π.χ. κλίμακα ταξινόμησης). Οι αξίες κλίμακας για να ορισθούν έχουν έναν απόλυτο κανόνα, π.χ.

χρησιμοποιώντας ετικέτες όπως «φτωχό», «μέτριο» ή «καλό» για να εκφράσουν τη σειρά καθώς και το επίπεδο ποιότητας. Οι ελάχιστες ποιοτικές κλίμακες περιέχουν μόνο δύο αξίες, π.χ. «υπάρχει» και «δεν υπάρχει» ή «ναι» και «όχι». Κατάλογοι με τους ειδικούς δείκτες που χρησιμοποιούν ελάχιστες ποιοτικές κλίμακες μπορούν, επίσης να θεωρηθούν ως λίστες ελέγχου.

Οι ποσοτικοί ειδικοί δείκτες σχεδάζονται πάντα ως αναλογία μεταξύ δύο ποσοτικοποιημένων δεικτών – αυτό καθιστά των ειδικό δείκτη ανεξάρτητο από το μέγεθος του πληθυσμού στον οποίο αναφέρεται ο δείκτης.

Το αποτέλεσμα από μόνο του δεν παρέχει άμεσα πληροφορίες για το αν η αξία που επιτυγχάνεται και παρακολουθείται, θεωρείται καλή ή όχι. Η σύγκριση με άλλες αξίες είναι αυτή που διευκολύνει την αξιολόγηση του ποσοτικού ειδικού δείκτη. Η σύγκριση μπορεί να γίνει είτε με αξίες της ίδιας χώρας που έχουν μετρηθεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές (π.χ. στο πλαίσιο μιας ανάλυσης τάσεων) για να προσδιορίσει το αν μια συγκεκριμένη κατάσταση εξελίσσεται προς την επιθυμητή κατεύθυνση, ή με αξίες άλλων χωρών για να διευκολυνθεί ύπαρξη σημείων αναφοράς και η από κοινού μάθηση.

Λόγω της υπερβολικής προσπάθειας που απαιτείται για να διαμορφωθούν ειδικοί δείκτες ενός ικανοποιητικού ποιοτικού επιπέδου, η κάλυψη αυτού του θέματος δεν προγραμματίστηκε στο πλαίσιο αυτού του μονοετούς προγράμματος.

7.1 Περιοχές

Η παρακάτω λίστα προσδιορίζει την επιλογή περιοχών που θεωρούνται σχετικές με τη συνεκπαίδευση σε επίπεδο πολιτικής. Δε στοχεύει στην αναπαράσταση μιας πλήρους λίστας ούτε περιλαμβάνει απαραίτητα όλες τις πλευρές τις ίδιας κατάστασης, σχετικότητας ή επιπέδου. Παρόλα αυτά, όλες οι περιοχές-κλειδιά που συζητήθηκαν από τους 32 ειδικούς κατά τη διάρκεια του προγράμματος θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω επικεφαλίδες:

1. Νομοθεσία και ισορροπία/εναρμόνιση μεταξύ της συνεκπαίδευσης και άλλων πρωτοβουλιών πολιτικής.
2. Σαφής εθνική πολιτική για τη συνεκπαίδευση:

- Αποδεκτή εθνική θέση για την εκπαιδευτική έννοια της κατανομής ·
 - Σύνδεση μεταξύ των γενικών και των ειδικών παροχών· πρόληψη της εμφάνισης ειδικών αναγκών.
3. Δηλώσεις της αξίας που υπογραμμίζουν το πρόγραμμα σπουδών ως σημείο αναφοράς:
 - Πρόγραμμα σπουδών ·
 - Πιστοποίηση.
 4. Συστήματα αξιολόγησης της συνεκπαίδευσης:
 - Προσδιορισμός των Ειδικών Αναγκών με τη χρήση π.χ. παραγωγικής συνεχιζόμενης αξιολόγησης για προσεγγίσεις της μάθησης που αφορούν όλους.
 5. Συμμετοχή των μαθητών/σπουδαστών και των γονέων στη λήψη αποφάσεων.
 6. Σύνδεση μεταξύ της συνεκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης/πρώιμης παρέμβασης.
 7. Κίνητρα στην κατανομή των πηγών και της στήριξης· παροχής πόρων στο σχολείο από την αρχή· σε αντιδιαστολή με την παροχή πόρων μετά τη διάγνωση των αναγκών.
 8. Χρηματοδότηση και διαδικασίες που συνδέονται με τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς.
 9. Συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τομέων.
 10. Διεπιστημονικά υποστηρικτικά συστήματα.
 11. Επιμόρφωση δασκάλων/επαγγελματιών (συμπεριλαμβανομένης της χρήσης της τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνίας – ICT).
 12. Συστήματα/κουλτούρες που ενθαρρύνουν τη συνεργασία και την ομαδική δουλειά μεταξύ των δασκάλων.
 13. Διάκριση, διαφορετικότητα και πολυπολιτισμική εκπαίδευση μέσα στην τάξη.
 14. Συστήματα για υπευθυνότητα.

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, τρεις από τις 14 περιοχές που αναφέρθηκαν παραπάνω, επιλέχθηκαν για περαιτέρω εξέταση: η νομοθεσία, η συμμετοχή και η χρηματοδότηση.

7.2 Απαιτήσεις

Παρακάτω παρουσιάζονται δέσμες απαιτήσεων, όπως διαμορφώθηκαν από τους ειδικούς του προγράμματος, που συνδέονται με τις τρεις περιοχές-κλειδιά των συνθηκών πολιτικής (νομοθεσία, συμμετοχή, χρηματοδότηση), οι οποίες εμφανίζονται ευνοϊκές για τη συνεκπαίδευση σε εθνικό επίπεδο.

Απαιτήσεις στο πεδίο της νομοθεσίας

Σε αυτή την περιοχή, αξιολογούνται η ισορροπία και η εναρμόνιση μεταξύ της συνεκπαίδευσης και άλλων πρωτοβουλιών πολιτικής. Αυτό απαιτεί να εκπληρωθούν τα παρακάτω:

1. Πλήρης εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας για την εκπαίδευση με τις διεθνείς συμφωνίες.
2. Πλήρης εναρμόνιση μεταξύ των διαφορετικών εθνικών νόμων.
3. Η νομοθεσία για την εκπαίδευση καλύπτει όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα.
4. Η εκπαιδευτική νομοθεσία αφορά στην ποιότητα της κατάρτισης και διαμόρφωση επαγγελματισμού στους εκπαιδευτικούς ψυχολόγους, μη εκπαιδευτικό προσωπικό κ.λπ. με ιδιαίτερη έμφαση στην αντιμετώπιση της διαφορετικότητας.
5. Η εκπαιδευτική νομοθεσία καλύπτει πλήρως θέματα ευελιξίας, διαφορετικότητας και ισότητας σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και για όλους του μαθητές/σπουδαστές.
6. Η εκπαιδευτική νομοθεσία καλύπτει πλήρως θέματα ελέγχου και ευθύνης για όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τους μαθητές/σπουδαστές.

Απαιτήσεις στο πεδίο της συμμετοχής

Σε αυτήν την περιοχή, εξετάζονται οι πολιτικές εισόδου και επιλογής του σχολείου καθώς και θέματα του προγράμματος σπουδών, του προσδιορισμού των εκπαιδευτικών αναγκών και της αξιολόγησης. Αυτό απαιτεί την εκπλήρωση των παρακάτω:

1. Οι πολιτικές εισόδου προάγουν την πρόσβαση στο κοινό σχολείο για όλους τους μαθητές/σπουδαστές.
2. Οι εθνικές κατευθύνσεις για το πρόγραμμα σπουδών, αν υπάρχουν, διευκολύνουν πλήρως τη συνεκπαίδευση όλων των μαθητών/σπουδαστών.
3. Τα εθνικά συστήματα εξετάσεων, όπου υπάρχουν ακολουθούν στο ακέραιο της αρχές της συνεκπαίδευσης και δε λειτουργούν ως τροχοπέδη για τη συμμετοχή στις διαδικασίες αξιολόγησης ή για τη μάθηση.
4. Ο προσδιορισμός των εκπαιδευτικών αναγκών και των συστημάτων αξιολόγησης προάγουν και στηρίζουν στο μέγιστο βαθμό την ενσωμάτωση.

Απαιτήσεις στο πεδίο της χρηματοδότησης

Σε αυτήν την περιοχή αξιολογούνται η χρηματοδότηση και οι διαδικασίες που συνδέονται με τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς καθώς και οι πρωτοβουλίες για την κατανομή των πόρων και της στήριξης. Αυτό απαιτεί την εκπλήρωση των παρακάτω:

1. Η χρηματοδοτική πολιτική στηρίζει απόλυτα τη συνεκπαίδευση.
2. Η χρηματοδοτική πολιτική βασίζεται απόλυτα στις εκπαιδευτικές ανάγκες.
3. Η χρηματοδοτική πολιτική διευκολύνει πλήρως τις ευέλικτες, αποτελεσματικές και αποδοτικές αποκρίσεις στις ανάγκες των μαθητών/σπουδαστών.
4. Η χρηματοδοτική πολιτική προάγει πλήρως τη στήριξη από σχετικές υπηρεσίες και την απαραίτητη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τομέων.

7.3 Δείκτες

Δείκτες στο πεδίο της νομοθεσίας

Δείκτης για την απαίτηση 1:

Πλήρης εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας για την εκπαίδευση με τις διεθνείς συμφωνίες:

- 1.1 Εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας για την εκπαίδευση με τις διεθνείς συμφωνίες (π.χ. διακήρυξη της Σαλαμάνκα, Συμβάσεις του ΟΗΕ κ.λπ.).

Δείκτης για την απαίτηση 2:

Πλήρης εναρμόνιση των διαφορετικών εθνικών νόμων:

- 2.1 Εναρμόνιση των διαφορετικών εθνικών νόμων (π.χ. νόμος κατά των διακρίσεων, εκπαιδευτικός νόμος, νόμος για την αναπηρία, νόμος για τα δικαιώματα των παιδιών κ.λπ.).

Δείκτες για την απαίτηση 3:

- 3.1 Η εκπαιδευτική νομοθεσία καλύπτει όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.
- 3.2 Θεσπισμένες διαδικασίες για τον έγκαιρο προσδιορισμό των ΕΕΑ σε σχέση με τους μαθητές/σπουδαστές, τους δασκάλους και άλλους επαγγελματίες καθώς και διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης (π.χ. προσχολική αγωγή, υποχρεωτική εκπαίδευση, ανώτατη εκπαίδευση, συνεχιζόμενη εκπαίδευση, διά βίου μάθηση).
- 3.3 Θεσπισμένες διαδικασίες για τον όσο το δυνατό γρηγορότερο προσδιορισμό και αξιολόγηση των ΕΕΑ.
- 3.4 Επαρκείς πηγές για τον πρώιμο προσδιορισμό και αξιολόγηση των ΕΕΑ.
- 3.5 Η στήριξη στους μαθητές/σπουδαστές με ΕΕΑ ξεκινά από τη στιγμή που προσδιορίζονται οι ανάγκες και κατευθύνεται από τις αρχές της συνεκπαίδευσης.
- 3.6 Η νομοθεσία κατά των διακρίσεων διευκολύνει την είσοδο στην κατάρτιση, την ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση.
- 3.7 Τα δεδομένα από μακροχρόνιες έρευνες για τη μετάβαση και τους προορισμούς (εργασία, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, κατάρτιση) για διαφορετικές ομάδες μαθητών, συλλέγονται από την κυβέρνηση ή άλλους φορείς.
- 3.8 Οι θεσπισμένες διαδικασίες για πρόσβαση, συνεχή παρουσία και πρόοδο όλων των μαθητών/σπουδαστών σε όλες τις φάσεις της εκπαίδευσης (προσχολική αγωγή, υποχρεωτική εκπαίδευση, ανώτατη και διά βίου εκπαίδευση).
- 3.9 Τα ιδρύματα που παρέχουν επαγγελματική εκπαίδευση αναπτύσσουν ευέλικτα προγράμματα σπουδών που μπορούν να προσαρμοστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες και τις προσδοκίες όλων των μαθητών/σπουδαστών.

- 3.10 Οι θεσπισμένες διαδικασίες για την απαραίτητη στήριξη, τα ενισχυτικά μέτρα και τα εργαλεία για την διευκόλυνση της πληροφόρησης και της καθοδήγησης των μαθητών/σπουδαστών με ΕΕΑ.

Δείκτης για την απαίτηση 4

Η εκπαιδευτική νομοθεσία αφορά την ποιότητα της κατάρτισης των δασκάλων, των ψυχολόγων, του μη εκπαιδευτικού προσωπικού κ.λπ. με ιδιαίτερη φροντίδα στη διαχείριση της:

- 4.1 Η αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και τα προγράμματα επιμόρφωσής τους κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους περιλαμβάνουν θέματα ειδικής αγωγής ή συνεκπαίδευσης.
- 4.2 Οι εκπαιδευτικοί και το υπόλοιπο προσωπικό υποστηρίζονται για να αναπτύξουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις τους σε σχέση με τη συνεκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι προετοιμασμένοι να καλύψουν τις ανάγκες όλων των μαθητών/σπουδαστών κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας στο κοινό σχολείο.
- 4.3 Παρέχονται μαθήματα και ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη ώστε να εμπλουτιστούν οι παιδαγωγικές ικανότητες.
- 4.4 Οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν, διδάσκουν και κάνουν απολογισμό σε συνεργασία.
- 4.5 Οι διαθέσιμοι πόροι αποταμιεύονται για την κατάλληλη επαγγελματική ανάπτυξη που σχετίζεται με την κάλυψη των ειδικών αναγκών στη συνεκπαίδευση.

Δείκτες για την απαίτηση 5:

Η εκπαιδευτική νομοθεσία καλύπτει πλήρως θέματα ευελιξίας, διαφορετικότητας και ισότητας σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και για όλους τους μαθητές/σπουδαστές:

- 5.1 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται μέσα από τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τομέων, όπως εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικοί τομείς κ.λπ.
- 5.2 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται για τη συνεργασία μεταξύ του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος και των μη θεσπισμένων παρόχων εκπαίδευσης.

-
-
- 5.3 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται έτσι ώστε να υπάρχει σεβασμός στις ίσες ευκαιρίες και την ίση μεταχείριση, καθώς και αποφυγή διακρίσεων εις βάρος των μαθητών/σπουδαστών χωρίς καμία εξαίρεση.
 - 5.4 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται έτσι ώστε οι πηγές υλικών και ανθρώπινων πόρων να ικανοποιούν τις ανάγκες όλων των μαθητών/σπουδαστών.
 - 5.5 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται για ευέλικτες προσαρμογές στα αναλυτικά προγράμματα και το Ατομικό Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα.
 - 5.6 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται για να λάβει κάθε μαθητής/σπουδαστής απολυτήριο, όταν ολοκληρώσει τις σπουδές του.
 - 5.7 Θεσπίζονται διαδικασίες για διαβούλευση προς τους μη θεσμοθετημένους οργανισμούς και τα άτυπα συστήματα εκπαίδευσης.
 - 5.8 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται για τους μαθητές/σπουδαστές/γονείς/επαγγελματίες σε σχέση με τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων.
 - 5.9 Εγκαθίστανται θεσπισμένες διαδικασίες για τη διαχείριση των διαφωνιών.
 - 5.10 Κανόνες/διαδικασίες θεσπίζονται με στόχο την ευελιξία, την παροχή ευκαιριών για τροποποιήσεις που θα καλύψουν τις ανάγκες και τις προσδοκίες όλων των μαθητών/σπουδαστών, εκπαιδευτικών, γονέων, στα διαφορετικά επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Δείκτες για την απαίτηση 6:

Η εκπαιδευτική νομοθεσία καλύπτει πλήρως τα θέματα του ελέγχου και απολογισμού για όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και όλους του μαθητές/σπουδαστές:

- 6.1 Θεσμοθετημένοι κανόνες για τα συστήματα ώστε να ελέγχουν την αποτελεσματικότητα των παροχών (όπως αυτοαξιολόγηση, επιθεώρηση, σχεδιασμός των παροχών).
- 6.2 Θεσμοθετημένοι κανόνες για τα συστήματα ώστε να ελέγχουν την αποτελεσματικότητα της στήριξης της διδασκαλίας και της μάθησης.

- 6.3 Θεσμοθετημένοι κανόνες για τα συστήματα ώστε να ελέγχουν τα επίπεδα συμμετοχής (εγγραφή, τα επίπεδα ολοκλήρωσης των σπουδών, τα επίπεδα παραίτησης και αποκλεισμού)των διαφόρων ομάδων μαθητών/σπουδαστών.

Δείκτες για το πεδίο της συμμετοχής

Δείκτες για την απαίτηση 1:

Οι πολιτικές εισόδου προωθούν την πρόσβαση στο γενικό-ενιαίο σχολείο για όλους του μαθητές/σπουδαστές:

- 1.1 Θεσμοθετημένοι κανόνες για τα σχολεία ώστε να παρέχουν ευκαιρίες μάθησης σε όλους τους μαθητές/σπουδαστές ανεξάρτητα από το υπόβαθρο ή τις μαθησιακές τους ικανότητες.
- 1.2 Θεσμοθετημένοι κανόνες για διευκολύνσεις σε ό,τι αφορά τις προσαρμοσμένες μετακινήσεις.
- 1.3 Θεσμοθετημένοι κανόνες για θέματα πρόσβασης στην κατασκευή των κτηρίων, στον εξοπλισμό και την υποδομή.
- 1.4 Θεσμοθετημένοι κανόνες για τη διαθεσιμότητα των τεχνικών εργαλείων σε όλους του μαθητές/σπουδαστές ανάλογα με τις ατομικές τους ανάγκες.
- 1.5 Οι απόψεις των μαθητών/σπουδαστών για το περιβάλλον μάθησης λαμβάνονται υπόψη.
- 1.6 Οι αριθμοί και τα ποσοστά των μαθητών/σπουδαστών με ΕΕΑ στις γενικές τάξεις, τάξεις ένταξης σε ενιαίες σχολικές μονάδες, ειδικά σχολεία και ιδρύματα εκτός εκπαιδευτικού συστήματος συλλέγονται και ελέγχονται σε διαφορετικά επίπεδα του συστήματος.
- 1.7 Οι αριθμοί και τα ποσοστά των μαθητών/σπουδαστών με ΕΕΑ που εκπαιδεύονται υπό την εποπτεία των συστημάτων υγείας, κοινωνικής πρόνοιας ή δικαιοσύνης, ή των παιδιών που λαμβάνουν κατ' οίκον εκπαίδευση, συλλέγονται και ελέγχονται σε διαφορετικά επίπεδα του συστήματος.

Δείκτες για την απαίτηση 2:

Οι εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αν υπάρχουν, διευκολύνουν πλήρως τη συνεκπαίδευση όλων των μαθητών/σπουδαστών:

-
-
- 2.1 Θεσμοθετημένοι κανόνες για ευελιξία στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για να καλύψουν τις ατομικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
 - 2.2 Θεσμοθετημένοι κανόνες για τη σύνδεση του εκπαιδευτικού προγράμματος με τις πραγματικές ανάγκες της ζωής των μαθητών/σπουδαστών και όχι μόνο με την ακαδημαϊκή γνώση.

Δείκτες για την απαίτηση 3:

Τα εθνικά συστήματα εξέτασης, όπου υπάρχουν, ακολουθούν πλήρως τις αρχές της αξιολόγησης στη συνεκπαίδευση και δε δρουν ως εμπόδιο στη συμμετοχή στις διαδικασίες αξιολόγησης ή στη μάθηση:

- 3.1 Θεσμοθετημένοι κανόνες για να εκτιμηθεί ένα ευρύ πεδίο αποτελεσμάτων της μάθησης.
- 3.2 Θεσμοθετημένοι κανόνες ώστε η αξιολόγηση να περιλαμβάνει και να ενθαρρύνει τα επιτεύγματα όλων των μαθητών/σπουδαστών.
- 3.3 Θεσμοθετημένοι κανόνες ώστε το εύρος των αξιολογήσεων που χρησιμοποιούνται να επιτρέπει σε όλους του μαθητές/σπουδαστές να επιδείξουν τις ικανότητές τους.
- 3.4 Θεσμοθετημένοι κανόνες για να είναι διαθέσιμη η προσαρμογή και η μετροπή των μεθόδων εξέτασης, όταν αυτό είναι απαραίτητο.

Δείκτες για την απαίτηση 4:

Ο προσδιορισμός των εκπαιδευτικών αναγκών και των συστημάτων αξιολόγησης προάγει πλήρως και στηρίζει τη συνεκπαίδευση:

- 4.1 Οι διαδικασίες δεν είναι μεροληπτικές και βασίζονται σε πρισεγγίσεις καλής πρακτικής.
- 4.2 Ο αρχικός προσδιορισμός των αναγκών ενός μαθητή/σπουδαστή διενεργείται μέσω μιας ολιστικής και βασισμένης στις βασικές ανάγκες άποψης, η οποία συνδέεται όχι μόνο με τη διδασκαλία και τη μάθηση αλλά και με την ανάπτυξη του Ατομικού Εκπαιδευτικού Προγράμματος και της διαδικασίες αναθεώρησης.

- 4.3 Θεσμοθετημένοι κανόνες για το σύστημα του προσδιορισμού των αναγκών ώστε να προσανατολίζεται προς τις εκπαιδευτικές εμπειρίες κάθε μαθητή/σπουδαστή.

Δείκτες στο πεδίο της χρηματοδότησης

Δείκτες για την απαίτηση 1:

Η πολιτική για τη χρηματοδότηση υποστηρίζει πλήρως τη συνεκπαίδευση:

- 1.1 Βασική χρηματοδότηση που κατανέμεται στα σχολεία ώστε να τους επιτρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των μαθητών/σπουδαστών με ελάχιστη προσφυγή σε επιπλέον χρηματοδότηση για ιδιαίτερες ανάγκες.
- 1.2 Βασική και επαρκής χρηματοδότηση για πλήρη πρόσβαση στη συνεκπαίδευση για όλους του μαθητές/σπουδαστές, παρέχεται από τις κυβερνήσεις και δεν εξαρτάται από εθελοντικούς/φιλανθρωπικούς οργανισμούς.
- 1.3 Η χρηματοδότηση υποστηρίζει την παροχή συνεκπαίδευσης σε όλους του μαθητές/σπουδαστές με βάση τις ανάγκες, τις ικανότητες, τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους.
- 1.4 Θεσμοθετημένοι κανόνες για κριτήρια επιλογής πρόσθετης διανομής πόρων, με αφετηρά το γενικό και τοπικό πλαίσιο (τοπική κοινότητα/σχολεία) και μόνο μετά από αυτό, σε ατομικό επίπεδο αναγκών του μαθητή/σπουδαστή (ώστε να αποφευχθεί η ετικέτα που δεν εξυπηρετεί σε τίποτα).

Δείκτες για την απαίτηση 2:

Η πολιτική για τη χρηματοδότηση βασίζεται πλήρως στις εκπαιδευτικές ανάγκες:

- 2.1 Η πολιτική βασίζεται (αρχικά) στον προσδιορισμό των απαιτούμενων παροχών παρά στην κατηγοριοποίηση/ετικέτες των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/σπουδαστές.
- 2.2 Το εκπαιδευτικό σύστημα προσαρμόζεται στις ανάγκες του μαθητή/σπουδαστή και όχι το αντίθετο.
- 2.3 Ένας σαφής ορισμός της «εκπαιδευτικής ανάγκης» υιοθετείται στη σχετική νομοθεσία.
- 2.4 Καλύπτονται οι απαιτήσεις για συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τομέων.

-
-
- 2.5 Οι πόροι είναι διαθέσιμοι για την πρώιμη ανάγνωση των ΕΕΑ και την πρώιμη παρέμβαση ως απόκριση στους μαθητές/σπουδαστές που έχουν διαγνωσθεί με ΕΕΑ (ο όρος «πρώιμη» αναφέρεται στην ηλικία του μαθητή/σπουδαστή και/ή σε πρώιμα σημάδια μαθησιακής δυσκολίας σε κάθε ηλικία).
 - 2.6 Οι εμπλεκόμενοι γονείς και μαθητές/σπουδαστές ασκούν σημαντική επιρροή στον προσδιορισμό/περιγραφή των αναγκών του μαθητή/σπουδαστή και των αναγκαίων παροχών.
 - 2.7 Παρέχεται η κατάλληλη χρηματοδότηση για τον προσδιορισμό και την κάλυψη των αναγκών σε όλα τα στάδια της ζωής (από την προσχολική ηλικία, τη σχολική έως και το πανεπιστήμιο) και την υποστήριξη της μετάβασης από το ένα στάδιο στο άλλο.
 - 2.8 Υποστηρίζεται η διαθεσιμότητα και η αποτελεσματική χρήση των υποστηρικτικών τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένων των νέων και αναδυόμενων τεχνολογιών, για την προσφορά βοήθειας στην κάλυψη των προσδιορισμένων αναγκών των μαθητών/σπουδαστών και στην προαγωγή της ανεξαρτησίας/αυτονομίας.
 - 2.9 Οι μαθητές/σπουδαστές με ΕΕΑ αντιμετωπίζονται επί ίσοις όροις, λαμβάνοντας υπόψη το φύλο, την ηλικία, την εθνικότητα, το θρήσκευμα, το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο και τον τόπο διαμονής.

Δείκτες για την απαίτηση 3:

Η πολιτική για τη χρηματοδότηση διευκολύνει πλήρως την ευέλικτη, αποτελεσματική και επαρκή ανταπόκριση στις ανάγκες:

- 3.1 Οι κανόνες και οι διαδικασίες που σχετίζονται με την εξασφάλιση των πόρων είναι εύκολα κατανοητές από τους επαγγελματίες, τους γονείς και το ευρύ κοινό/τους πολίτες.
- 3.2 Η διαχείριση των πόρων μπορεί να γίνεται με ευέλικτο τρόπο σε επίπεδο σχολείου ή τοπικής κοινότητας (εξασφαλίζοντας την ύπαρξη επαρκούς κεντρικής εποπτείας και συντονισμού ώστε να αποφεύγεται όποια μη αναγκαία επικάλυψη χορήγησης πόρων).

- 3.3 Οι πόροι κατανέμονται εγκαίρως για πρώιμο προσδιορισμό της εκπαιδευτικής ανάγκης και πρόληψη.
- 3.4 Θεσπίζονται κανόνες λαμβάνοντας υπόψη την ευνοϊκότερη λύση για κάθε πεδίο, σε σχέση με την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, επάρκεια, ποιότητα κ.λπ.

Δείκτες για την απαίτηση 4:

Η πολιτική για τη χρηματοδότηση προάγει πλήρως τη στήριξη από σχετικές υπηρεσίες και την απαραίτητη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τομέων:

- 4.1 Διαθεσιμότητα μιας πλήρως ανεπτυγμένης υποστηρικτικής υπηρεσίας με επαρκές επίπεδο επαγγελματικών ικανοτήτων στο πεδίο της συνεκπαίδευσης.
- 4.2 Αποτελεσματική και αποδοτική συνεργασία μεταξύ των φορέων (υπουργεία, σχολεία, υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες).
- 4.3 Υπάρχει συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών (ψυχολόγων, γιατρών, εκπαιδευτικών, κοινωνικών λειτουργών και διοικητικών, είτε έχουν εξειδίκευση στις ΕΕΑ είτε όχι).
- 4.4 Επαρκής χρηματοδότηση διανέμεται ώστε να καλύψει τις απαραίτητες επαγγελματικές δικτυακές δραστηριότητες.

8. ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στο κεφάλαιο 7 παρουσιάστηκαν οι περιοχές, απαιτήσεις και δείκτες για την εκπαίδευση, καθώς και ο σύνδεσμος με ειδικούς δείκτες. Η ισχύς αυτής της προσέγγισης μπορεί να υπογραμμιστεί, επεξηγώντας πώς εναρμονίζεται με τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται σε σχετικά προγράμματα, τα οποία, συνήθως, καταλήγουν σε προτάσεις σχετικές με μια συγκεκριμένη θεματική περιοχή.

Στα θεματικά προγράμματα του Φορέα, το πρώτο βήμα είναι πάντα ο προσδιορισμός των περιοχών στο πεδίο της εκπαίδευσης που χρειάζονται περαιτέρω προσοχή. Ο Φορέας έχει δύο προσεγγίσεις για αυτόν τον προσδιορισμό. Η πρώτη προσέγγιση είναι να παρέχει πάντα διαδικασίες που σχεδιάζονται για να καλύψουν τις τρέχουσες ανάγκες των χωρών μελών του Φορέα, οι οποίες δεν μπορούν να προβλεφθούν ή να σχεδιαστούν. Η δεύτερη προσέγγιση αφορά τη συλλογή δεδομένων από τις χώρες του Φορέα σχετικά με τις τρέχουσες, αναδυόμενες και μελλοντικές ανάγκες, οι οποίες είναι αναγκαίο να διερευνηθούν. Αυτές οι ανάγκες συλλέγονται υπό το φως των εθνικών προτεραιοτήτων για την ειδική αγωγή καθώς και των προτεραιοτήτων για την εκπαίδευση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως προβάλλονται από το Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας. Οι συγκεκριμένες ανάγκες συγκεντρώνονται στα θεματικά προγράμματα του Φορέα.

Το δεύτερο βήμα για τα θεματικά προγράμματα είναι – πέρα από την ανασκόπηση της σχετικής διεθνούς επιστημονικής βιβλιογραφίας στην υπό διερεύνηση περιοχή – η συλλογή εμπειρικών δεδομένων από εμπειρογνώμονες σε όλη την Ευρώπη. Διάφορες μέθοδοι εφαρμόζονται για τη συλλογή (όπως μελέτες περιπτώσεων ή επισκέψεις στο πεδίο).

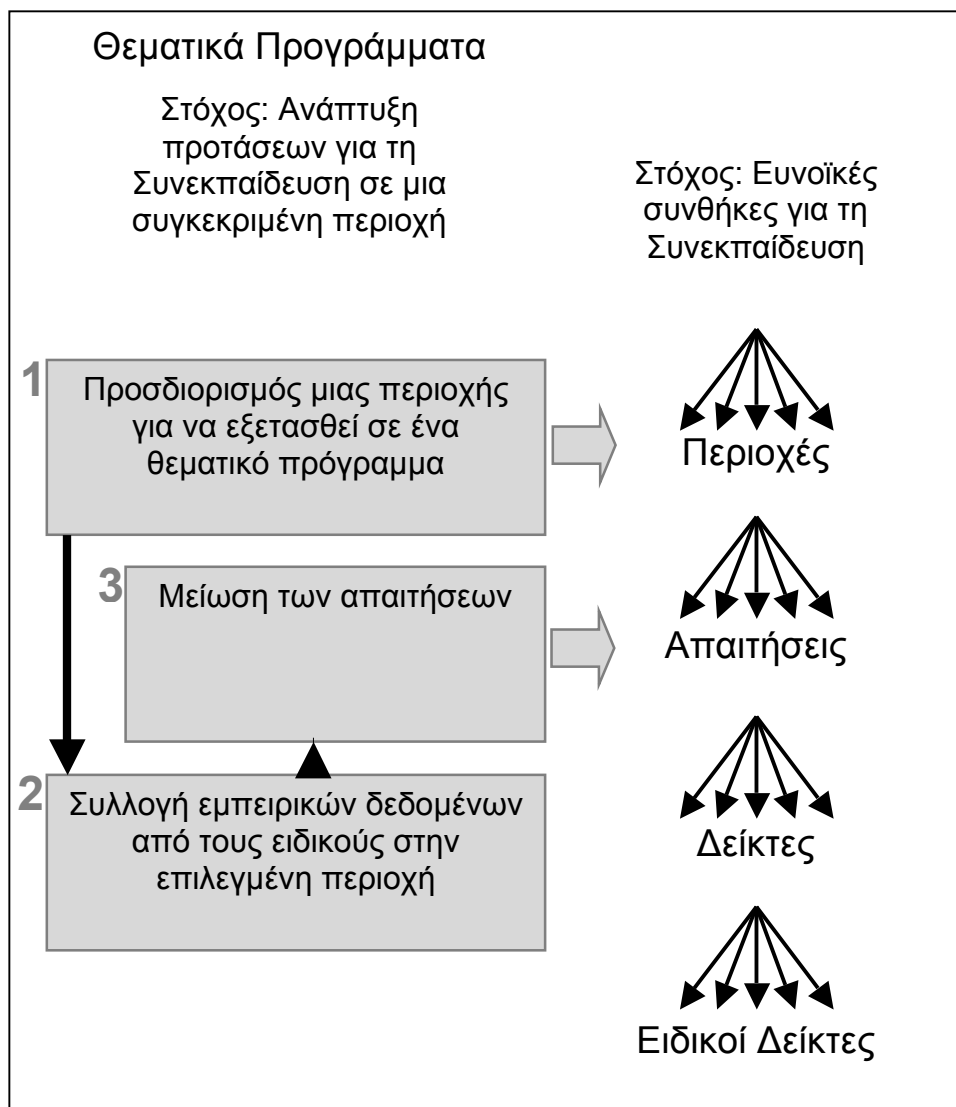
Στο τρίτο βήμα εφαρμόζεται μια διαδικασία επαγωγικού συλλογισμού και γίνονται γενικεύσεις με βάση μεμονωμένα παραδείγματα. Αυτές οι γενικεύσεις διατυπώνονται ως προτάσεις. Οι συγκεκριμένες προτάσεις εκφράζουν δράσεις με στόχο την επίτευξη ευνοϊκών συνθηκών για τη συνεκπαίδευση στο επιλεγμένο πεδίο.

Οι προτάσεις μπορούν με ευκολία να καταγραφούν ως απαιτήσεις όταν στο επίκεντρο δεν βρίσκονται οι απαιτούμενες δράσεις αλλά τα

αποτελέσματα αυτών των δράσεων ως ευνοϊκές συνθήκες για τη συνεκπαίδευση.

Το σχήμα 6 παρακάτω απεικονίζει τα διαφορετικά βήματα που ακολουθούνται από τα θεματικά προγράμματα του Φορέα.

Σχήμα 6: Διαδικαστική σύνδεση με τα θεματικά προγράμματα

9. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΒΗΜΑΤΑ

Στόχος του προγράμματος ήταν να αναπτύξει μία δέσμη δεικτών σε εθνικό επίπεδο, που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, γεγονός που επιτρέπει την ανασκόπηση των συνθηκών σε κάθε χώρα, οι οποίες μπορούν να υποστηρίξουν ή να εμποδίσουν την ανάπτυξη της συνεκπαίδευσης στα σχολεία. Πρόσφερε επίσης ένα πλαίσιο και μια μεθοδολογία για τη στήριξη των χωρών στη δημιουργία δεικτών σε εθνικό επίπεδο, στις περιοχές που θεωρούνται σχετικές για την κάθε μία. Οι ακόλουθες σκέψεις στοχεύουν σε μια πρόταση με την οποία οι δείκτες θα είναι λειτουργικοί, μέσω διαμόρφωσης επί μέρους ειδικών και εφαρμόσιμων δεικτών για έλεγχο και σύγκριση μεταξύ των χωρών.

Ανάλυση των γενικών απαιτήσεων και για τις τρεις περιοχές

Υπάρχουν ενδείξεις ότι ίσως είναι δυνατός ο προσδιορισμός γενικών απαιτήσεων και για τις τρεις περιοχές και η ανάπτυξη δεικτών για κάθε μια από αυτές. Για παράδειγμα, μια απαίτηση όπως η «εναρμόνιση με τα διεθνή πρότυπα για τη συνεκπαίδευση» είναι δυνατό να μεταφραστεί σε επί μέρους ειδικούς δείκτες για τη νομοθεσία, τη συμμετοχή και τη χρηματοδότηση. Μια τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να οδογήσει σε μια πιο συνεκτική και περιεκτική λίστα δεικτών και, ίσως, να χρησιμοποιηθεί στη δημιουργία δεικτών όπου η παρούσα λίστα παρουσιάζει κενά.

Επιλογή ενός μικρότερου συνόλου δεικτών

Ένα υποσύνολο δεικτών θα παρέχει στις χώρες ένα εργαλείο σύγκρισης των δικών τους επιτευγμάτων με αυτά άλλων χωρών. Η μικρότερη δέσμη δεικτών θα πρέπει να επιλεγεί από τους διαμορφωτές πολιτικής (π.χ. τους Εθνικούς Εκπροσώπους στο Συμβούλιο του Φορέα), στη βάση της σχετικότητας για αμοιβαία σύγκριση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Με αφετηρία αυτή τη μικρότερη δέσμη δεικτών, ένα επόμενο πρόγραμμα θα μπορούσε να αναπτύξει περαιτέρω ειδικούς δείκτες που θα καταστήσουν τους δείκτες μετρήσιμους.

Ορισμός των ειδικών δεικτών

Αυτό το βήμα θα είχε ως στόχο κάθε ειδικός δείκτης να παρέχει στοιχεία για την ύπαρξη μιας συγκεκριμένης κατάσταση ή για την επίτευξη ή μη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων. Αυτοί οι ειδικοί δείκτες

θα καθιστούσαν ικανούς τους διαμορφωτές πολιτικής να αποτιμούν την πρόοδο προς την επίτευξη των επιθυμητών αποδόσεων, αποτελεσμάτων, στόχων και σκοπών των πολιτικών ή των προγραμμάτων (έλεγχος). Οι δείκτες, όπως περιγράφηκαν στο κεφάλαιο 7 μπορεί να περιλαμβάνουν και λεπτομερείς όρους των ποσοτικοποιημένων στόχων και κριτήρια της ποιότητας. Και οι ποιοτικές και οι ποσοτικές πλευρές παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες και είναι απαραίτητες όταν παρουσιάζεται μια ισορροπημένη και λογική εικόνα της κίνησης προς την επίτευξη των στόχων και των σκοπών. Παρόλα αυτά, λαμβάνοντας υπόψη την ομάδα στόχο, όλοι οι ειδικοί δείκτες πρέπει, μεταξύ άλλων, να παρέχουν απλές πληροφορίες που θα μπορούν να ανταλλάσσονται και κατανοούνται εύκολα και από τον πάροχο και από τον χρήστη της πληροφορίας. Οι ειδικοί δείκτες θα ήταν δυνατό τότε να αποτελέσουν έναν παράγοντα – μεταξύ άλλων – που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στη λήψη αποφάσεων για τις κατευθύνσεις και τις προτεραιότητες της πολιτικής.

Όπως περιγράφηκε στο κεφάλαιο 7, οι ειδικοί δείκτες καθιστούν τον σχετικό δείκτη λειτουργικό. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, οι ειδικοί δείκτες μπορούν να διαμορφωθούν σύμφωνα με έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους τρόπους:

- Ο ειδικός δείκτης ποσοτικοποιεί μια συγκεκριμένη πλευρά του σχετικού δείκτη ·
- Ο ειδικός δείκτης δηλώνει την ύπαρξη ή μη μιας συγκεκριμένης πλευράς του σχετικού δείκτη (π.χ. ως σημείο ελέγχου) ·
- Ο ειδικός δείκτης καθορίζει έως ποιο βαθμό μπορεί να παρατηρηθεί το ποιοτικό χαρακτηριστικό του δείκτη (επίπεδο ποιότητας) ·
- Ο ειδικός δείκτης καταγράφει λεπτομερώς το βαθμό στον οποίο οι πολιτικές που εφαρμόζονται διαφοροποιούνται ή εναρμονίζονται με τη γραπτή νομοθεσία ή τις συμφωνίες (επίπεδο εναρμόνισης) ·
- Ο ειδικός δείκτης αξιολογεί το βαθμό στον οποίο το σύστημα διασφαλίζει ότι οι ποιοτικές συνθήκες (που εκφράζονται στον δείκτη) αποδίδονται σε όλες τις περιπτώσεις (επίπεδο κάλυψης).

Κάθε ειδικός δείκτης θα πρέπει να συνοδεύεται από έναν σύντομο αλλά σαφή ορισμό και αιτιολογία.

Δημιουργία κατάλληλων κλιμάκων για τους ειδικούς δείκτες

Σε ένα επόμενο στάδιο, είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν κλίμακες για κάθε ειδικό δείκτη. Σε ότι αφορά τους ποιοτικούς ειδικούς δείκτες οι πιθανές κλίμακες μπορεί να ποικίλουν από έναν διπολικό τύπο (π.χ. υπάρχει/δεν υπάρχει) έως κλίμακες σειράς με έναν ικανό αριθμό αξιών, η κάθε μια ευδιάκριτη αλλά και διακριτές μεταξύ τους (π.χ. «συνεπής, μικρές ασυνέπειες, μεγάλες ασυνέπειες, απόλυτα ασυνεπής»). Οι ποσοτικοί ειδικοί δείκτες είναι αναγκαίο να εκφράζονται με αναλογίες (π.χ. 1 στους 4).

Για τους ποσοτικούς ειδικούς δείκτες, χρειάζεται να γίνει επεξεργασία της μεθόδου υπολογισμού και να προσδιοριστούν οι πηγές και η ποιότητα των δεδομένων. Για τους ποιοτικούς ειδικούς δείκτες απαιτούνται κατευθυντήριες γραμμές για τη μείωση της υποκειμενικότητας των κλιμάκων, με λεπτομερή καταγραφή των αξιών που πρέπει να επιλεχθούν σε κάθε περίπτωση, και ποιο επίπεδο πρέπει να επιλεχθεί σε περίπτωση αμφιβολίας ή σε διφορούμενες καταστάσεις.

Προσδιορισμός του συνόλου εκτιμητών

Ειδικά στο πεδίο των ποιοτικών μετρήσεων, η υποκειμενική άποψη του εκτιμητή, επηρεάζει την επιλογή των αξιών της κλίμακας. Για παράδειγμα, αν ένας ειδικός δείκτης είναι σχεδιασμένος να μετρά το επίπεδο συμμετοχής των γονέων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η άποψη των γονέων μπορεί να διαφοροποιείται από αυτή των επαγγελματιών. Κατά συνέπεια, ένα επόμενο βήμα θα ήταν η διερεύνηση των ομάδων, οι οποίες θα πρέπει να εμπλέκονται, έτσι ώστε τα αποτελέσματα της εκτίμησης να παρέχουν μια ρεαλιστική άποψη της συγκεκριμένης πλευράς της πολιτικής.

Αύξηση της συμφωνίας μεταξύ των εκτιμητών

Καθώς οι ειδικοί δείκτες είναι σχεδιασμένοι εξ αρχής ως εργαλείο για τις χώρες, η δέσμη δεικτών θα ήταν σχεδιασμένη για να χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο μιας διαδικασίας αυτοαξιολόγησης. Παρόλα αυτά, η υποκειμενικότητα των κλιμάκων (βλ. προηγούμενη παράγραφο) καθώς και η μικρή συμφωνία μεταξύ των εκτιμητών αποτελούν πιθανούς κινδύνους που εγκυμονούν οι προσεγγίσεις, οι οποίες δεν αποτελούν ουδέτερες αξιολογήσεις προερχόμενες από μια και μοναδική αρχή αξιολόγησης. Η δημιουργία μετρήσεων συγκρίσιμων μεταξύ των χωρών απαιτεί απόλυτη ανεξαρτησία από τους ανθρώπους που θα υποστούν τη μέτρηση (π.χ. εκτιμητής). Η

σημφωνία μεταξύ των εκτιμητών, επίσης γνωστή και ως αξιοπιστία των εκτιμητών ή συμφωνία, είναι ο βαθμός συμφωνίας μεταξύ των διαφόρων εκτιμητών σε σχέση με το ίδιο αντικείμενο που εξετάζεται. Όσο μεγαλύτερη είναι η συμφωνία, τόσο καλύτερη η ομοιογένεια ή η ομοφωνία στις εκτιμήσεις που δίνονται από διαφορετικούς κριτές. Σαφώς, κάθε εργαλείο εκτίμησης θα πρέπει να διέπεται από έναν ικανοποιητικό βαθμό αυτού του ποιοτικού χαρακτηριστικού. Αν οι διαφορετικές εκτιμήσεις δε συμφωνούν σε ικανοποιητικό βαθμό, απαιτούνται μετρήσεις για τη βελτίωση του βαθμού συμφωνίας, που μπορεί να επιτευχθεί με τον επανέλεγχο των κλιμάκων ή με βελτιωμένη κατάρτιση των εκτιμητών.

Συλλογή, διαχωρισμός και ανάλυση δεδομένων

Για κάποιους συγκεκριμένους ειδικούς δείκτες θα ήταν, ίσως, απαραίτητο να περιγραφεί ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να πραγματοποιηθεί η συλλογή των δεδομένων σε τοπικό, περιφερειακό έως και εθνικό επίπεδο, και πώς οι ποιοτικές αξίες κλίμακας πρέπει να αντιμετωπιστούν σε αυτή της διαδικασία συλλογής. Παράλληλα, πρέπει να συζητηθούν και να αποφασιστούν οι διαστάσεις εντός των οποίων θα ήταν κατάλληλος ο διαχωρισμός σε εθνικό επίπεδο, για κάθε ειδικό δείκτη. Για παράδειγμα, κάποιοι ειδικοί δείκτες μπορούν να διαχωριστούν σε επίπεδο εκπαίδευσης, διοίκησης (τοπικής, περιφερειακής, εθνικής), με βάση το φύλο ή την ηλικία, τη γεωγραφική θέση ή το είδος του ιδρύματος.

Τέλος, πρέπει να περιγραφεί ο τρόπος με τον οποίο θα ερμηνευθεί κάθε ειδικός δείκτης. Συνδέοντας αυτή τη διαδικασία με την ερμηνεία των ορισμών κάθε ειδικού δείκτη αποτρέπεται – ή τουλάχιστον ελαχιστοποιείται – ο κίνδυνος παρερμηνειών από ανθρώπους που χρησιμοποιούν τη δέσμη των δεικτών.

Διαδικασία σχεδιασμού

Στο τελικό στάδιο είναι απαραίτητη η επανεξέταση των βασικών διαδικασιών και σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για τη διαχείριση της διαδικασίας συλλογής δεδομένων, την ανάλυση και ανατροφοδότηση. Είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί η χρονική περίοδος της συλλογής δεδομένων και να ορισθούν και να εκπαιδευτούν οι άνθρωποι που θα είναι υπεύθυνοι για αυτήν. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο χρειάζεται να συμφωνηθούν και να θεσπιστούν οι διαδικασίες για την επίσημη έκθεση των αποτελεσμάτων.

Μελλοντικό έργο

Λόγω των περιορισμένων πηγών, υπάρχουν ήδη περιορισμοί στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος. Όπως περιγράφηκε στο έβδομο κεφάλαιο, από τον κατάλογο των περιοχών της συνεκπαίδευσης, επιλέχθηκαν τρεις για περαιτέρω διερεύνηση, αλλά υπάρχουν και άλλες που πρέπει να καλυφθούν στο μέλλον. Στη διαμόρφωση μελλοντικών δεικτών όλες αυτές οι περιοχές είναι απαραίτητο να εξετασθούν, διαφορετικά η δέσμη των δεικτών δε θα είναι πλήρης (π.χ. δε θα καλυφθεί η συνεκπαίδευση σε όλο της το εύρος). Δεν αποτελεί έκπληξη ότι η λίστα των περιοχών περιλαμβάνει κάποια θέματα τα οποία έχουν εξετασθεί σε άλλα προγράμματα του Φορέα. Τα αποτελέσματα (π.χ. προτάσεις) που απορρέουν από τα προγράμματα θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια καλή βάση για την ανάπτυξη δεικτών σε μια συγκεκριμένη περιοχή (βλ. κεφάλαιο 8 για μια επεξήγηση του πώς οι προτάσεις σχετίζονται με την προσέγγιση που υιοθετείται στην παρούσα έκθεση). Η λίστα θα μπορούσε να αποτελέσει ατζέντα των προς διερεύνηση θεμάτων, είτε μέσω προγραμμάτων, σεμιναρίων, συνεδρίων ή άλλων ευκαιριών, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Booth, T. and Ainscow, M. 2002. *Index of Inclusion: developing learning and participation in schools*, Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE)

European Agency for Development in Special Needs Education (ed.) 2007. *Lisbon Declaration*, Available online: <http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education> (Last accessed: 7 July 2009)

European Commission, Directorate General for Education and Culture (ed.) 2002. *Education and training in Europe: diverse systems, shared goals for 2010; The work programme on the future objectives of education and training systems*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

European Council 2000. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions, Available online: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm (Last accessed: 9 July 2009)

Hollenweger, J. and Haskell, S. (eds.) 2002. *Quality Indicators in Special Needs Education: an International Perspective*, Lucerne: Edition SZH/SPC

Meijer, C.J.W. (ed.) 2003. *Special education across Europe in 2003: trends in provision in 18 European countries*, Middelfart: European Agency for Development in Special Needs Education

Peacey, N. 2006. *Reflections on the Seminar*, Vienna: European Agency for Development in Special Needs Education (Presentation given at the Assessment Project meeting, 20 May, 2006)

Peters, S., Johnstone, C. and Ferguson, P. 2005. *A Disability Rights in Education Model for evaluating inclusive education*, (Michigan State University, East Lansing, MI, USA), London: Taylor & Francis

Soriano, V., Kyriazopoulou, M., Weber, H. and Grünberger, A. (eds.) 2008. *Young Voices: Meeting Diversity in Education*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) 1994. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*, Paris: UNESCO

Watkins, A. (ed.) 2007. *Assessment in Inclusive Settings: Key issues for policy and practice*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΡΩΝ

Ανάλυση δεδομένων – ο διαχωρισμός ή το «σπάσιμο» των δεδομένων στα δομικά τους στοιχεία (και το αντίθετο της συλλογής).

Αισθητήρας – το τμήμα του εργαλείου μέτρησης, το οποίο ανταποκρίνεται άμεσα στις αλλαγές του περιβάλλοντος.

Δείκτης – ο δείκτης ορίζεται ως μια παράμετρος ή μια αξία που απορρέει από παραμέτρους, η οποία στοχεύει στην παροχή πληροφοριών για την κατάσταση ενός φαινομένου.

[Ο] Εκτιμητής – κάποιος που παρέχει μια εκτίμηση ή μια αξιολόγηση.

Έλεγχος – η πράξη της παρατήρησης (και κάποιες φορές της καταγραφής).

Εναρμόνιση/επίπεδο εναρμόνισης – ο βαθμός ομοιομορφίας, τυποποίησης και έλλειψης αντιφάσεων μεταξύ των μερών ενός συστήματος ή μιας συνιστώσας.

Μετρήσιμος – ο ικανός να μετρηθεί με κάποιο τρόπο αριθμητικά.

Συλλογή δεδομένων – κάθε διαδικασία κατά την οποία συλλέγονται πληροφορίες και παρατίθενται υπό μορφή περίληψης, για σκόπους όπως η στατιστική ανάλυση.

Συμφωνία εκτιμητών – ο βαθμός συμφωνίας μεταξύ των εκτιμητών. Δίνει μια βαθμολογία για το ποσό συμφωνίας μεταξύ των εκτιμήσεων που προκύπτουν.

Λειτουργικός – η διαδικασία ή μια σειρά ενεργειών για την επίτευξη ενός αποτελέσματος.

Λειτουργικός δείκτης – ένας δείκτης που έχει ορισθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να μετρηθεί.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

ΑΥΣΤΡΙΑ	Karl Hauer	karl.hauer@ooe.gv.at
ΒΕΛΓΙΟ (Φλαμανδική Κοινότητα)	Elisabeth Deschauer	elisabeth.deschauer@ugent.be
	Caroline Vanderkinderen	caroline.vandekinderen@ugent.be
ΒΕΛΓΙΟ (Γαλλική Κοινότητα)	Patrick Beaufort	pbeaufort@ecl.be
	Jean-Claude De Vreese	jeanclaude.devreese@skynet.be
ΓΑΛΛΙΑ	José Seknadjé	jose.seknadje@inshea.fr
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Anette Hausotter	anette.hausotter@iqsh.de
	Matthias V. Saldern	vsaldern@uni-lueneburg.de
ΔΑΝΙΑ	Hans Henrik Knoop	knoop@dpu.dk
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΤΣΕΧΙΑΣ	Věra Vojtová	vojtova@jumbo.ped.muni.cz
ΕΛΒΕΤΙΑ	Judith Hollenweger (PAG member)	judith.hollenweger@phzh.ch
ΕΛΛΑΔΑ	Maria Michaelidou	smi@acm.org
ΕΣΘΟΝΙΑ	Inga Kukk	Inga.kukk@hm.ee
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ (Αγγλία)	Brahm Norwich	B.Norwich@exeter.ac.uk
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ (Σκωτία)	Martyn Rouse	m.rouse@abdn.ac.uk
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Michael Travers	michael_travers@education.gov.ie
ΙΣΛΑΝΔΙΑ	Anna Kristin Sigurðardóttir	annakristin@khi.is

ΙΣΠΑΝΙΑ	Marta Sandoval Mena	marta.sandoval@uam.es
ΙΤΑΛΙΑ	Serenella Besio	s.besio@univda.it
ΚΥΠΡΟΣ	Kalomira Ioannou (PAG member)	kioannou@moc.gov.cy
	Anastasia Hadjiyannakou	hadjanas@cytanet.com.cy
ΛΕΤΟΝΙΑ	Guntra Kaufmane	guntra.kaufmane@vsic.gov.lv
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	Laima Paurienė	laima.pauriene@spc.smm.lt
ΜΑΛΤΑ	Mario Testa	mario.testa@gov.mt
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	Anders Øystein Gimse (PAG member)	Anders.Oystein.Gimse@utdanning sdirektoratet.no
	Svein Nergaard	svein.nergaard@statped.no
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	Berthold van Leeuwen	B.vanLeeuwen@slo.nl
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	Zsuzsa Hámori-Váczy (PAG member)	zsuzsa.vaczy@om.hu
	Zsuzsa Várnai	varnaizsuzsa@level.datanet.hu
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Filomena Pereira	filomena.pereira@dgidc.min-edu.pt
ΣΟΥΗΔΙΑ	Agneta Gustafsson	agneta.gustafsson@spsm.se
	Ingemar Emanuelsson	ingemar.emmanuelsson@telia.com

Η Ανάπτυξη μιας δέσμης δεικτών – για τη συνεκπαίδευση στην Ευρώπη παρουσιάζει τα κύρια ευρήματα ενός προγράμματος του Φορέα στο οποίο συμμετείχαν 23 Ευρωπαϊκές χώρες.

Σκοπός αυτού του προγράμματος ήταν η ανάπτυξη μιας μεθοδολογίας, η οποία θα οδηγούσε σε μια δέσμη δεικτών, κατάλληλων για τον έλεγχο των εξελίξεων σε εθνικό επίπεδο, οι οποίοι θα μπορούσαν, επίσης, να εφαρμοστούν και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μια τέτοια δέσμη δεικτών απαιτεί σαφή εστίαση στις συνθήκες πολιτικής, οι οποίες υποστηρίζουν ή παρακωλύουν την ανάπτυξη της συνεκπαίδευσης στο πλαίσιο του σχολείου. Πολλοί ευρωπαϊκοί και διεθνείς φορείς έχουν εργαστεί για την ανάπτυξη των δεικτών σε συγκεκριμένες περιοχές πολιτικής και το παρόν πρόγραμμα έχει δομηθεί με βάση αυτές τις εμπειρίες ώστε να αναπτυχθούν δείκτες και στο πεδίο της συνεκπαίδευσης.

Το πρόγραμμα οδήγησε σε δύο βασικά αποτελέσματα:

- Πρώτον, στην ανάπτυξη και υλοποίηση μιας από τη βάση προς την κορυφή προσέγγισης για τον προσδιορισμό των σχετικών δεικτών. Αυτή η προσέγγιση βασίστηκε στην ομοφωνία των εμπειρογνομώνων του προγράμματος;
- Δεύτερον, στον προσδιορισμό μιας αρχικής δέσμης δεικτών σε τρεις βασικές περιοχές – νομοθεσία, συμμετοχή, χρηματοδότηση.

Συνολικά το πρόγραμμα είχε ως στόχο την ανάπτυξη κατάλληλων δεικτών, οι οποίοι θα στηρίζουν τις εποικοδομητικές συγκρίσεις και την αμοιβαία γνώση μέσα από καλές – δηλαδή αποτελεσματικές και επιτυχημένες – προσεγγίσεις της συνεκπαίδευσης.

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει το πλαίσιο, το σκεπτικό, τους σκοπούς και τους στόχους του προγράμματος, καθώς και τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στην ανάπτυξη μιας δέσμης δεικτών για τον έλεγχο των εξελίξεων στο πεδίο της συνεκπαίδευσης.

